N°. 45. Donderdag 9 November 1922. 22ste Jaargang.

Ligt ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR .... } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST ..... } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. TEL. 4519. POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederland tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574, in Nederl.-Indië tot den Hoofdvertegenwoordiger te SOLO, Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Tel. Interc. 474 en 475. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

De V. O. I. C.

Het is misschien, in verband met ons vorig artikel: *De Handelscompagnieën onzer Groote Republiek*, niet zonder belang eens een blik te werpen op de voornaamste onzer Handelscompagnieën.

Want dat is de V. O. I. C. zonder eenigen twijfel geweest. Zij heeft tot de grootheid van onze Republiek medegewerkt. Zij heeft gedeeld in haar val. Maar zij is nimmer — ook in den tijd van haar grootste beteekenis — gehuldigd. En met haar eeuwfeesten is zij ongelukkig geweest. Het eerste eeuwfeest werd met een gedenkpenning herdacht. Het was toen geen tijd tot feestvieren. Koning-Stadhouder Willem III was juist overleden. Men stond aan den vooravond van een grooten Europeeschen oorlog.

In 1802 was men bezig hare reusachtig failliete massa te onderzoeken.

In 1902 bepaalde zich hare herdenking tot enkele, nu reeds lang vergeten, tijdschriftartikelen.

* * *

Toch is de V. O. I. C. een groot en machtig lichaam geweest, dat de voorwaarden heeft vervuld, waardoor de vitale kracht der Zeven Provinciën, wat den wereldhandel betreft, tot haar recht heeft komen.

En geen tijdperk onzer historie is er, dat meer de belangstelling van elken historicus trekt, dan juist het tijdperk van de stichting en den bloei der V. O. I. C.

Wat er gebeurd is in Holland en Indië kunnen wij, behalve in de historieboeken, ook nalezen in hare papieren, die, aan de afzondering en geheimhouding ontrukt, door Bakhuizen van den Brink in het Algemeen Rijksarchief zijn ingelijfd. Wij kunnen nagaan hoe haar levensloop is geweest. Maar wij kunnen ook naspeuren het verloop van de kwalen, die haar hebben gesloopt, en die, bij de geboorte, reeds in kiem aanwezig waren.

* * *

Zooals gezegd. De jeugd der V. O. I. C. is aantrekkelijk. „Ons volk — zegt Prof. Brugmans — „heeft zijn krachten geoefend en gestaald in den „bangen strijd om onafhankelijkheid: van onder„danen van een vreemden vorst zijn de Nederlan„ders vrije republikeinen geworden, met daden in „de vuisten. Ter zee hebben zij den strijd geleerd „en zij hebben hem gevoerd op de rivieren en op „de binnenwateren, voor sterkten en steden in „Noord en Zuid, zelfs ver van hun eigen land op „de Spaansche kust."

Het resultaat is de overwinning en de handel kon zijn vlerken uitslaan.

„Op den grondslag van aloude handelsbetrekkin„gen van Amsterdam en de andere Hollandsche en „Zeeuwsche steden wordt een handelspaleis ge„bouwd, zoo grootsch en blinkend, als de wereld „nog niet had aanschouwd...... In korte jaren om„spant de Nederlandsche handel zoo goed als ge„heel Europa...... Het zou fabelachtig schijnen, „zoo het niet kon worden waar gemaakt, dat dit „kleine volk, dat ter nauwernood het veege lijf „voor de kling van den Spanjaard had gered, zulk „een kracht weet te ontwikkelen, dat het econo„misch een groot gedeelte der toenmaals bekende „wereld aan zich schatplichtig maakt."

De jonge kracht van ons volk bezielde ook de Compagnie.

Uit zulk een volk moest, toen de publieke en economische feiten het stichten van Compagniën noodzakelijk had gemaakt, zulk eene Compagnie groeien. En groeien tot de beheerscheres van een onafzienbaar Rijk. Ondanks het feit, dat haar beginsel was tegengesteld aan het karakter, dat eigenlijk alle handel moet hebben, nl. individualiteit.

Maar hoe groot ook, zij beheerschte den bloei van onze groote Republiek *niet*. Want tegelijk, dat de V.O.I.C. snel in kracht en beteekenis toenam, nam de kracht en de beteekenis der Republiek als handels- en vrachtvaartstaat toe. Alle krachten, die door de Compagnie geweerd werden, wierpen zich op wat er overigens op de wereld nog te handelen viel. In 1669 berekent Colbert, dat de Nederlanders van de 25000 zeeschepen, die Europa bezat, er veertienduizend hebben, Frankrijk slechts 600.

* * *

Toch bracht de Compagnie schatten aan. Maar het juweel, dat zij was, was slechts één juweel aan de handelskroon onzer *Groote Republiek*.

Dat wordt door sommigen te veel vergeten. Desondanks was haar beteekenis groot. En indien zij gehoor had gegeven aan de wenschen van een Le

Maire en een de Moucheron, dan zou zij hare grenzen van deelneming hebben uitgezet en behalve Indië ook Amerika veroverd hebben.

Wij overdrijven niet. De Compagnie had geen concurrenten als de Engelschen, die zij verdreven heeft. Bij gunstige conjunctuur ware — Robert Fruin heeft het gezegd — het Nederlandsch *de* wereldtaal geweest.

* * *

Dit is het perspectief dat onze V.O.I.C. geopend heeft. Het is niet bereikt. Maar een eeuw lang heeft Nederland gegolden, ook op koloniaal gebied, als de eerste mogendheid der wereld. Holland en zijne Compagnie waren ook tevens de leermeesters der wereld. De 18e eeuw gaf aan hun leerlingen de overhand.

Maar laat ons terugkeeren tot ons onderwerp, tot de zaken der Compagnie.

* * *

Bij de V.O.I.C. doet zich hetzelfde verschijnsel voor als bij de Republiek zelf. Men staat verbaasd het groote aantal mannen van kracht, van durf, van initiatief en van denken aan te staren, waarvan de geschiedenis en de faam tot ons gekomen is.

Wat is, zoo vraagt Prof. Brugmans — en wij vragen het hem na — de V.O.I.C. geweest voor Indië en voor Nederland. Voor Indië?

Ronduit gezegd, heeft zij Indië niet anders beschouwd dan als een *provincie*, een wingewest.

Besef van moreele verplichting tegenover het land der verovering was niet aanwezig.

Wij vragen: Kon dat anders?

De Compagnie was een handelslichaam. En elke stap, die zij deed op het terrein van veroveren en regeeren deed zij — hoe voortreffelijk ook — *met tegenzin.*

Van eenig besef om als opvoedende regeering op te treden, kon dan ook — al had het gelegen in de opvattingen der 16e en 17e eeuw — geen sprake zijn. Het is anachronisme haar daarvan een verwijt te maken.

Wij voor ons denken daar dan ook niet aan. Vooral met het oog, dat men zelfs in de 19e eeuw met moeite tot dat besef gebracht werd.

Bovendien. De handel, dien de Compagnie dreef, moest met geweld ingevoerd worden. Bij de rake slagen, die zij daarbij aan concurrent en inlander uitdeelde, bleef haar geen oogenblik tot wijsgeerig nadenken over de plichten van een Staat.

Wij denken er dan ook niet aan haar dit tekort zoo zwaar aan te rekenen, als thans door socialistische historici, die den maatstaf der hedendaagsche ideologie aanleggen, doen.

De historische taak, aan de Compagnie opgelegd, heeft zij volbracht. Zij heeft van den Archipel een afgesloten geheel gemaakt. En dat geheel heeft zij bewaakt tot op het oogenblik van haren val.

Haar ideaal van koopmanschap heeft zij gehandhaafd, tot zij haar werk moest overgeven aan den staat. Vijftig jaar vroeger dan de Engelsche Oost-Indische Compagnie, die door het Indisch oproer van 1857 als koloniale macht werd ten val gebracht. Ook deze heeft zich nooit om een moreele opdracht bekommerd.

* * *

Met een enkel woord duidden wij reeds aan, dat de V.O.I.C. niet geweest is: *de* kurk, waar Nederland op dreef.

Dat neemt evenwel niet weg, dat zij een goudregen over Nederland heeft uitgestort. Dat bleef niet alleen bij de dividenden, waarvan ook kleine, zeer kleine „participanten", profiteerden.

Veel van dat geld kwam den overigen handel ten goede. En in zooverre heeft zij medegewerkt tot den grooten bloei onzer Republiek.

Tevens verschafte zij aan duizenden werk. Alleen Amsterdam gaf per jaar 6 à 7 millioen uit voor de uitrusting der schepen.

Nederland werd bovendien de stapelplaats der Indische producten. Maar die verkocht zij zelf. De Nederlandsche kooplieden konden haar dan slijten aan geheel Europa. En aldus was zij een groote bron van nationale welvaart.

* * *

Er zijn verschillende oorzaken waarom de V. O. I. C. ten slotte ten gronde is gegaan.

I[illegible] eerste plaats het systeem om al was er geen win[illegible] gemaakt, toch — en soms zeer hooge dividenden uit te deelen. Zij leende het geld eenvoudig.

Om dat systeem, dat ten slotte hare financiën totaal uitputte, te kunnen volhouden, had zij geheimhouding noodig. Om het toezicht der Staten-Generaal bekommerde zij zich in het geheel niet. De regenten-oligarchie maakte haar dat gemakkelijk. De controleerende lichamen waren bezet met lieden, die tevens bewindhebbers der V. O. I. C. waren.

Het toezicht was dus fictief. De laatste halve eeuw van haar bestaan, werd zij gesteund door de Provinciale kas van Holland. En eerst de Fransche revolutie heeft daaraan een einde gemaakt.

Een tweede euvel was de veilheid en onbetrouwbaarheid harer ambtenaren. Maar dat werkte zij zelf in de hand door de zeer sobere loonen.

Dirk van Hogendorp heeft aan het einde van de 18e eeuw een beschrijving van het wanbeheer en van de oneerlijkheid der ambtenaren, van hoog tot laag gegeven, die inderdaad alle perken te buiten gingen.

Op het laatste van haar bestaan kwam daarbij dat haar *monopolie* ontdoken werd, zonder dat zij de kracht had zich daartegen te verzetten.

* * *

Eene geschiedenis der V.O.I.C. is nog te schrijven. Men heeft, jaren geleden, getracht de Historie der V.O.I.C. door haar advocaat Mr. van Dam, ingevolge hare opdracht geschreven, te doen drukken. Dat is mislukt. Beter lot gelooven wij niet, dat een nieuwe geschiedenis zou hebben. Vooral niet in onzen tijd.

Dat neemt evenwel niet weg, dat een dergelijke geschiedenis moet geschreven worden. In groote trekken ten minste. In trekken, die het voornaamste inhouden.

Want zonder eenigen twijfel is de V.O.I.C. een verschijnsel van wereldbeteekenis geweest. Mede aan haar is het te danken, dat Holland de rol heeft kunnen spelen, die het gespeeld heeft.

* * *

De Historie van hare veroveringen en vestigingen — verder kunnen wij niet gaan. En dat is zeker al meer dan voldoende voor een „heldendicht."

Zoolang ten minste daden van nationale bekwaamheid en kracht nog erkenning vinden. En deze zijn zeker bij honderdtallen te vinden in de krijgs- en handelsgeschiedenis der V.O.I.C.

Wij zien niet voorbij, dat de Compagnie ook gruwelen gepleegd heeft. Maar wat haalt bij de gruwelen der gasaanvallen ook op onschuldige bevolking, in onzen tijd?

Bezien van verre en onbevooroordeeld, is de wordingsgeschiedenis onzer V.O.I.C. een heldendicht, waaraan het roemloos einde geen beteekenis kan ontnemen. De tegenstanders van het nationale plegen bij voorkeur de feilen der Compagnie voor den dag te halen.

Daartegenover zou het passen ook den nadruk te leggen op het grootsche, wat door haar is verricht.

* * *

Feitelijk is ook hier de kwestie van een keus. Men moet kiezen tusschen den wensch om menschelijke geschiedenis te beschrijven van een boven alles verheven standpunt, of van een standpunt, dat den mensch geen hooger maatstaf dan van mensch aanlegt.

Busken Huet heeft daarvan in zijn Land van Rembrandt een illustre voorbeeld gegeven. Hij beschreef daarin slechts een deel van de Historie der Compagnie. Maar de wijze, waarop hij dat deed, toont tegenover de *extremisten* aan wat wij bedoelen.

Het lot van een volk, van een onderneming, wordt altijd nog gemaakt door de mannen, die aangegrepen worden door de werkelijkheid.

Dat was ook het lot der mannen, die de V.O.I.C. opbouwden.

Welnu, indien ons vaderland ooit in den wereldstroom geraakt, zullen wij dankbaar mogen zijn, indien het bestuurd wordt door mannen, als van wien ons verhaald wordt in den worstelstrijd der *Edele Compagnie.*

H. A. RITTER.

Kunst in de Ind. Samenleving.

Aan *„Het Vaderland"* van 7 dezer ontleenen wij:

„Voor een buitengewoon talrijk gehoor (velen moesten zich met een staanplaats tevreden stellen) heeft prof. dr. A. W. Nieuwenhuis gisteren in De Lakenhal te Leiden, in verband met de tentoonstelling van Dajaksche kunst, een voordracht gehouden over bovenstaand onderwerp.

Het laatste tijdvak van opleving onzer maatschappij, gedurende en na den oorlog, heeft zich gekenmerkt door een sterke opleving op kunstgebied, welke ook uiting heeft gevonden in een poging om ons museumwezen te hervormen. Dat daarin het geheel der Leidsche musea moest betrokken worden, ligt in den aard van het gewicht dat zij in den loop der jaren verkregen. In de betrokken kringen is dit aanleiding geweest, zich beter dan tot dusver rekenschap te geven, welk een ontwikkeling op kunstgebied de organisatie der Leidsche universiteit en der verschillende Leidsche musea in de laatste halve eeuw heeft verkregen. Het bleek, dat een rationeele samenvoeging van personen en materiaal verkregen kon worden om krachtig bij te dragen tot de opvoeding van ons volk in de richting der kunst en om een solide basis te helpen leggen voor een grondige waardeering van zijn kunstbezit. Er is wellicht nergens ter wereld zulk een veelzijdig ontwikkeld kunstgebied uit het bestaande te scheppen in een eng verband als juist in Leiden tusschen de musea en hun staf en die Leidsche hoogleeraren der literaire faculteit, die in hun onderwijs ook de kunst moeten betrekken. Hun aller nauwe samenwerking zal zonder noemenswaardige kosten een universitair kunstcentrum kunnen stichten, dat zich in de eerste plaats onderscheiden zal door een veelzijdigheid, als juist in dezen tijd van internationaal kunstleven zoo hoogst noodzakelijk is. In het bijzonder zal de nadruk gelegd kunnen worden op de klassieke en exotische kunst, welke in Leiden zoo voortreffelijk vertegenwoordigd zijn.

De exotische kunst is een onafscheidelijk onderdeel geworden van de heerschende aesthetische begrippen, volgens velen echter zoodanig, dat daarvan lang niet in die mate partij wordt getrokken, als rationeel zou zijn.

Dat de uitingen van het gevoel voor het schoone, van volken, in tijd van beschaving zeer van ons verschillend, bij uitstek geschikt zijn om een gedeelte der menschelijke samenleving te doorgronden, stellen in het licht de kunstuitingen der inlanders van den Indischen Archipel.

Het is niet wel mogelijk rechtvaardig in zijn oordeelvellingen te zijn zonder zich degelijk in de begeleidende omstandigheden der weefsels der Dajaks in te werken. In nog veel grooter mate geldt van het borduurwerk op boomschors, dat men de makers en hun omstandigheden goed dient te kennen, om tot waardeering te kunnen komen.

Talrijk zijn de wijzen, waarop zij doelmatigheid met gevoel voor het schoone pogen te vereenigen, dikwijls met opvallend aesthetisch resultaat. De Tebidavrouwen der Kajanrivier in de Westerafdeeling hebben ons twee groene jasjes nagelaten, welke door de ingewikkeldheid der bewerkte patronen tot de technische wonderen van het Ethnographisch Museum behooren.

Om aan de vereischten voor een gegrond aesthetisch oordeel tegemoet te komen, en den beschouwer tot het vellen van zulk een oordeel in staat te stellen, is de tentoonstelling der Dajaksche weefsels, boomschorsborduursels, kralenwerk en snijwerk aangevuld met een afdeeling, welke een denkbeeld geeft van het geheele leven der Dajaks in hun milieu.

Maandag zal prof. Nieuwenhuis in de Lakenhal zijn tweede voordracht houden."

De Koloniale School voor Vrouwen en Meisjes.

Deze nuttige instelling, Westeinde 46, te 's-Gravenhage gevestigd, bewijst steeds meer in de bestaande behoefte te voorzien. Een sprekend voorbeeld hiervan is het volgende uittreksel uit een brief van een der oud-leerlingen, die onlangs getrouwd naar Indië vertrok, aan de Directrice der school gericht.

Nu zijn we al vijf maanden in Indië en nu wil ik U, en daarmee ook de heele Koloniale School, mijn eerste ondervindingen hier vertellen.

Toen wij hier aankwamen, werden we gastvrij in het huis van een der Zendingsconsuls opgenomen. Van daaruit zochten we iets dat ons voor een half jaar als verblijf kon dienen en we hebben erg gauw, niettegenstaande de woningnood, een klein paviljoentje gevonden. We pasten er met ons tweetjes precies in. Daar we dus op het erf van anderen wonen en ook geen eigen bijgebouwen hebben, heb ik in dezen tijd aan één bediende genoeg, wat ik in het begin, eerlijk gezegd, wel erg rustig vond, want ik had het idee geen rust te hebben als ik steeds op bedienden moest toezien. Ik heb nu een aardige baboe (mijn eten laat ik van een naburig hotel halen). Ze is een vroolijke Soendaneesche en ze is steeds vol met grapjes en ver-

halen als ik alleen met haar ben. Ze spreekt Maleisch. Ik moet tot mijn schande bekennen, dat ik bij mijn aankomst heel veel van de lessen van den heer Visser vergeten had. Er waren meer dan drie drukke maanden overheen gegaan en ons reisje in Italië, waar ik steeds pogingen deed om me op eenige wijze in 't Italiaansch verstaanbaar te maken, hadden er het zijne toe bijgedragen, zoodat, toen ik op de boot was en het een of ander tegen den hutjongen wilde zeggen, er steeds Italiaansch te voorschijn kwam en mijn Maleisch scheen wel ver weg op de „Koloniale School" te zijn achter gebleven. Maar ik haalde mijn schrift met aanteekeningen voor den dag en toen ik te Batavia alleen in de Chineesche toko's stond met slechts het handige zakwoordenboekje van Dr. Bezemer tot steun, was het of in korten tijd weer alles naar boven kwam.

Toen mijn baboe zich kwam aanmelden, heb ik haast woordelijk de les van den heer Visser opgezegd. Mijns inziens is dit de beste methode nl. om lesjes, uit het dagelijksch leven gegrepen, van buiten te leeren. Het blijft zoo veel beter in het geheugen, als met alleen „woordjes-leeren".

Over het algemeen heb ik den indruk door de Koloniale School niet zoo verdwaald in Indië te zijn geraakt. Al was het telkens anders als ik me voorgesteld had, ik wist toch nagenoeg van alles af wat ik ontmoette, ik had erover gehoord en het was daardoor niet vreemd meer. Hoe dikwijls herinnerde ik me niet: „O, dat vertelde mevrouw van Overveldt."

De kooklessen van mevrouw heb ik nog niet in praktijk kunnen brengen, maar ik weet toch meestal wat ik eet, als we rijsttafelen en de Indische producten zijn me zooveel meer bekend.

Waar ik de school ook dankbaar voor ben, is de wijze, waarop de Inlander belicht wordt. We werden er niet bang voor gemaakt, maar ze werden van de gemoedelijke zijde bekeken. Er wordt dikwijls hier en in Holland zooveel noodeloos kwaad van hen gesproken. Tot nu toe heb ik gelukkig nog nooit iets leelijks van hen ondervonden, integendeel steeds vriendelijkheid en hulpvaardigheid en vooral kinderlijke gemoedelijkheid.

De hygiëne in de tropen is zeker ook van groot belang en het is ons goed op het hart gedrukt: laat men vooral de zorg voor goed drinkwater niet vergeten.

Als ik nu de som opmaak, van wat ik op de Koloniale School geleerd heb, dan moet ik steeds zeggen: in de eerste plaats vertrouwdheid met het vreemde land en daardoor een snel aanpassingsvermogen. Maar dan voel ik aan den anderen kant: ik heb nog geen echt eigen huishouden gehad, dat begint pas te Kediri; er is nog zooveel ongebruikt blijven liggen, en dan er zijn hier zooveel Hollanders, dat de raadgevingen en het voorbeeld van hen zich mengen met het meegebrachte van de Koloniale School; het is zoo moeilijk te omlijnen. Maar ik denk: voor iemand op een eenzame post, is het zooveel anders, die zal er nog véél meer van hebben.

Ik herinner mij nog zoo goed, hoe mevrouw Ros in haar afscheidswoord tot ons sprak, dat het zoo noodig is, dat er sterke, moedige menschen met hoogere levensopvatting naar Indië komen; dat is ook iets, dat ik hier in dezen korten tijd wel reeds begrepen heb. En indien de Koloniale School ertoe kon bijdragen, dat er vrouwen naar Indië kwamen, die de draagsters zijn van een goed en zuiver gezinsleven, wat zou dat een zegen zijn voor Indië!

Maleische Woordsmeedkunst

door M. Ch. v. Rouveroy v. Nieuwaal.

Wanneer wij hier spreken van Maleisch, dan bedoelen wij daarmede het zoogenaamde „Laag Maleisch", eene uitdrukking, die eigenlijk zeer onjuist is, daar zij zoude wijzen op het bestaan van een „Hoog Maleisch", zooals wij een Hoog- en een Nederduitsch onderscheiden. Inderdaad bestaan er geen twee Maleische talen, maar slechts ééne. Wat men in Indië onder Laag-Maleisch verstaat, is feitelijk niets meer dan een behelperig brabbeltaaltje, voor het practische, dagelijksche leven in gebruik bij den omgang tusschen Europeanen, inboorlingen, Chineezen, Arabieren, kortom alle vaste en tijdelijke bewoners van den Indischen Archipel. Natuurlijk heeft ieder dezer hun eigen idioom, maar naarmate nu de onderlinge betrekkingen tusschen al die volken en stammen toenamen, voelden deze meer en meer de behoefte aan éëne *gemeenschappelijke* voertaal. Om, althans ons, onbekende redenen, viel de keuze daarvoor op het Maleisch.

Echter, daar het alleen te doen was om een middel tot onderlinge verstandhouding in het gewone, nuchtere, dagelijksche leven, werden uit het Maleisch natuurlijk niet meer woorden geput, dan door de behoefte vereischt werd; de woordenschat bleef dus tot het strikt noodige beperkt; zoo zijn bijv. woorden om abstracte begrippen uit te drukken zoo goed als niet aanwezig; in vele gevallen dwingt de armoede aan woorden er toe zijne toevlucht te nemen tot omschrijving. In haar wezen vertoont het z.g. Laag-Maleisch vele trekken van gelijkenis op de „lingua franca", onder de met elkaar handeldrijvende bewoners van de kusten der Middellandsche Zee in gebruik, en is op geheel analoge wijze ontstaan.

Het ligt verder voor de hand, dat naast beperking van het vocabulair, eene zeer eenvoudige grammatica het spoedig aanleeren van het Maleisch moest kunnen vergemakkelijken; over verbuigingen en vervoegingen maakt deze omgangstaal het zich dan ook niet moeilijk; ook in dit opzicht behelpt zij zich met omschrijvingen.

Zooals wij reeds opmerkten, zijn verreweg de meeste woorden aan het Maleisch ontleend; het spreekt echter van zelf, dat er ook tal van vreemde woorden werden opgenomen, afkomstig uit de moedertaal van elk der gebruikers, en daar Java wel het voornaamste gedeelte van den Indischen Archipel uitmaakt en bijgevolg het Laag-Maleisch dáár 't meest gebezigd wordt, is dit tamelijk rijk aan Javaansche woorden. In den tijd toen de Portugeezen groote belangen in Indië hadden, voerden ook zij uit hun eigen taal woorden in; natuurlijk vonden later ook verscheidene Hollandsche woorden, al of niet verbasterd, hun weg in de gemeenschappelijke voertaal en evenzoo Arabische, Chineesche en Britsch-Indische. Wij hebben hier dus te doen met een echt „allegaartje"!

't Spreekt wel van zelf, dat voor voorwerpen en begrippen, die nog niet bestonden of althans in Indië onbekend waren, nieuwe woorden moesten worden *gemaakt*, wanneer die nieuwigheden daar werden ingevoerd; immers het Maleisch bezat uitteraard daarvoor geen woorden.

Zoo ontstond er, wat wij zouden kunnen noemen, eene „woordsmeedkunst", gegrond op analogie met, of gelijkenis op bestaande woorden voor reeds bekende zaken, dan wel door samenstelling.

Dat uit deze woordenfabricage dikwijls eene goede dosis gezond verstand, een practische zin, soms zelfs een min of meer practische kijk op de dingen spreekt, valt niet te ontkennen. Een en ander moge blijken uit de voorbeelden, die wij hieronder laten volgen:

Zaken, die een onderdeel zijn van iets anders, worden vaak aangeduid met 't woord *anak* (= kind): bijv. *boog* = *panak*; eene *pijl* = *anak panah*; *rad* = *roda*; eene *spaak* = *anak roda*; *tangga* = *trap* of *ladder*; *anak tangga* = *trede*.

..*Rente, interest*, is het *kind* van *geld* = *doewit* en wordt daarom vertaald door *anak doewit*.

Eene *sluis* is eene *deur* (= *pintoe*), die *water* (= *aër*) keert en heet daarom *pintoe aër*.

Blanda beteekent Hollandsch, ook Europeesch; zaken, die voor het eerst in Indië werden ingevoerd door Europeanen, worden daarnaar benoemd. Zoo heet een *kalkoen* = *ajam blanda* (*ajam* = *kip*); *mineraal water* = *aër blanda*; *krijt* = *kapoer blanda* (*kapoer* = *kalk*).

Kamfer wordt vooral uit Baros (Sum. Westkust) aangevoerd en wordt derhalve *kapoer Baros* gedoopt.

Van de telegraaf ziet de Inlander alleen den draad, deze is dus voor hem hoofdzaak bij het overbrengen van telegrafische berichten; hij noemt daarom het telegraafkantoor *kantor kawat* (= metaaldraad), een telegram *kabar kawat* (*kabar* = *tijding*) — trouwens ook wij spreken van een draadbericht —; in den vorm, waarin het den geadresseerde wordt thuis bezorgd heet het telegram *soerat kawat* (*soerat* = *brief*).

Eveneens is de verbastering van het woord „telegraaf" in *taligrap*, die we ook eens zijn tegen gekomen. Zeer waarschijnlijk is hieraan de gelijkenis van den telegraafdraad met een touw (= *tali*) niet vreemd.

Wat den inlander van een hotel 't meest opvalt, schijnt het feit, dat men er te eten krijgt; hij noemt zulk een gastvrije inrichting dan ook *roemah makan* (= *eethuis*).

In de apotheek worden *medicijnen* (= *obat*) verkocht; de benaming *roemah* (of *kammar*) *obat* ligt voor de hand.

Roemah (of *kammar*) *bola* is het huis waar met ballen, d.w.z. biljartballen, wordt gespeeld; dat is de soos!

Voor het geheimzinnige, dat eene *vrijmetselaarsloge* omgeeft, gevoelt de inlander blijkbaar veel ontzag, zelfs vrees. Het gaat daar zeker niet zuiver toe, men houdt daar stillen omgang met den duivel! (= *sètan*), 't is dus een duivelshuis, *roemah sètan*!

Het woord *sètan* wordt ook nog gebruikt in samenstelling met *lomboq* (= Spaansche peper); *lomboq sètan* is de naam van cayennepeper, eene kruiderij, die inderdaad „duivelsch" sterk is!

Ziek is in 't Maleisch *sakit*; dat eene ziekeninrichting *roemah sakit* wordt genoemd is dus zeer rationeel.

Maar *sakit* beteekent ook *pijn*; dit bracht een kind van zuiver Europeesche ouders, dat zoo min mogelijk aan inlandsche bedienden werd toevertrouwd, er toe om *roemah sakit* te vertalen door *huispijn*! Eene wel letterlijke, maar niet gelukkige omzetting!

Toen jaren geleden te Batavia artesische putten werden gemaakt ter verkrijging van goed drinkwater, was de inlander al dadelijk gereed met een nieuw woord voor deze nieuwigheid; het water werd verkregen door gebruik te maken van eene *boor*, ergo heette artesisch water *aër boor*. Dit woord kreeg zoo spoedig burgerrecht, dat sommige Indo's, zelfs volbloed Europeanen spraken van „boorwater"!

Het hoofdbureau van het Mijnwezen te Batavia heeft (of had, althans in onzen tijd) eene verzameling monsters van ertsen en gesteenten; zeer begrijpelijk doopt de inlander dit gebouw met den naam *kantor batoe*, het „steen-kantoor".

De bekende klontjes kandijsuiker noemt hij steensuiker (*goela batoe*); *ijs* is *versteend water* en kreeg dus den naam van *aër batoe*. Echter wordt deze in Indië zoo welkome, en ook door inlanders zeer gewaardeerde verfrissching zeer dikwijls met den Hollandschen naam ijs aangeduid, maar de inboorling, wiens taal geen ij-klank bezit, spreekt ijs uit als *ès*. Deze uitspraak gaf een philoloog onder de Soerabajasche ijsventers aanleiding, om op zijn ijsbus eenvoudig een groote S te schilderen! Phonetische spelling!

Grappig is de vertaling van het woord *testament* door *soerat malam baik* (lett. *goeden nacht brief*); de erflater wenscht daarin zijnen erfgenamen: goeden nacht, wanneer hij zelf den eeuwigen nacht ingaat.

Een *advocaat* heet *toekang bitjara*: *bitjara* beteekent *spreken, beraadslagen*; zoo'n jurist is iemand, met wien men beraadslaagt, maar men verwacht van hem ook, dat hij goed kan praten. Ja, zoo'n inlander is nog zoo dom niet!

Wij gebruikten zooeven het woord *toekang*: dit heeft de algemeene strekking aan te duiden iemand die een ambacht, betrekking, beroep, bedrijf, enz. uitoefent. Zoo noemt men een timmerman: *toekang kajoe* (*kajoe* = *hout*; een *smid*: *t. besi* (= *ijzer*); een *metselaar*: *t. batoe* (= *steen*); een *tuinman*: *t. kebon* (= *tuin*), enz. Een „baar" (Europeaan, nieuweling in Indië: „orang baroe") redde zich, naar men destijds vertelde, uit de verlegenheid, toen hij niet wist hoe een dominé of pastoor in het Maleisch heette, door zulk een geestelijke eenvoudig *toekang grédja* (= *kerk*) te noemen. En hij werd begrepen! Ditzelfde woord *grédja* bezigt een inlander om er eene musch mede aan te duiden; deze brutale straatjongen onder de vogeltjes heet nam. *boeroeng grédja*. Wat aanleiding heeft gegeven tot het verzinnen van dezen naam is ons onbekend.

Een schoenhoorn gelijkt, met wat goeden wil bekeken, eenigszins op een *lepel*, en wordt daarom *sendok sepatoe* (lett. *schoenlepel*) genoemd. Wij hebben zoo'n ding door Indo's heel vaak *schoenlepel* hooren noemen.

Logisch is de vertaling van *stoomboot* en *spoorwagen* door *kapal api* en *kretta api*; immers beide vervoermiddelen worden bewogen door *vuur* (*api*).

Niet zonder een tikje humor is de Maleische benaming van een militair *schilderhuis*, *roemah monjèt*, letterlijk een apen-huisje!

Niet onaardig wordt *smokkelwaar* aangeduid door *barang glap*; *barang* beduidt „goederen" en *glap* is „donker, duister". Het zijn zaken die het daglicht niet mogen zien!

Dat er bij het doopen van vreemde voorwerpen wel eens een poëtische gedachte op den achtergrond staat, blijkt uit de naam *besi brani* (lett. *dapper ijzer*) voor een *bliksemafleider*; deze tart als het ware den bliksem. Toch zal hem, die dezen naam bedacht, wel nooit het analoge opschrift op Schiller's Glocke „fulgura frango" voor den geest hebben gestaan.

Van het woord *kapala* (hoofd) werden verscheidene samenstellingen gemaakt; zoo heet een *postzegel*: *kapala radja* (hoofd van den koning); iemand, die niet recht „snik" is, wordt *kapala angin* geheeten: hij heeft den wind (*angin*) in 't hoofd; een vergeetachtig, niet erg snugger persoon heet *kapala oedang* (garnalenkop); *kapala soesoeh* zijn de „velletjes" van de melk.

Zeer begrijpelijk heet *stokvisch* in 't Maleisch *ikan kajoe*, een visch van hout.

Valsch goud heet *maas kosong*: *kosong* beteekent *ledig*; 't is dus goud, dat „ledig van waarde" is. Eene *nonna kosong* is eene (in den letterlijken zin) „ledige" of kale juffrouw, eene juiste benaming voor eene van rottan vervaardigde vrouwenpop, waarop dames hare japonnen passen. *Omong kossong* is zinledig gepraat.

Eene zeer curieuse vinding is het gebruiken van het woord „resident", om iemand aan te duiden met eene zekere macht of bevoegdheid bekleed. In sommige streken van Java spreekt een inlander dan ook van „residèn djalan", d.i. de hoogste waterstaatsambtenaar ter plaatse, wien o.a. de zorg voor de *wegen* (*djalanan*) is opgedragen: de „wegen-resident" alzoo. Op analoge wijze heet de beheerder van een leesgezelschap, die de „trommels" met lectuur aan de leden rondzendt, „residèn trommel".

Van *mata* (oog) wordt zeer poëtisch de naam *mata hari* (oog van den dag, de zon) gevormd; andere samenstellingen zijn *aër mata* (oog-water, nam. „tranen"); *mata-mata* = spion (de oogen die voor een ander uitkijken) en *mata glap* (leet. „duister oog) voor „niets ontziende, blinde razernij."

Sneeuw krijgt een inlander natuurlijk, in zijn geboorteland althans, nooit te zien, maar afgaande op beschrijvingen noemt hij dit natuurverschijnsel *oedjan kapok*, kapokregen. Inderdaad niet kwaad bedacht!

Eene zuivere onomatapeia (klanknabootsing) is de naam *anggor poef*! voor „champagne"; 't is de wijn (*anggor*), die bij het opentrekken der flesch „poef!" roept.

Eene afkorting is de benaming van „Pilsner bier"; de inlander gebruikt alleen den tweeden

lettergreep van het eerste woord en noemt dat bier: *„bir snèr"*.

Petroleum is *olie (minjaq)*, die uit den *grond (tanah)* wordt verkregen; de benaming *minjaq tanah* ligt dus voor de hand.

Jenever heet *sopi* (eene verbastering van het Hollandsche woord „zoopje"); *likeur* is „zoete jenever": *„sopi manis"*.

Tot slot nog een paar uitdrukkingen, die door Hollanders werden gefabriceerd. Bekend is, dat onze „fiches", bij het kaartspel in gebruik, oorspronkelijk de gedaante hadden van „vischjes", waarvan „fiches" eene verbastering is. In het Maleisch heeten die voorwerpen *ikan maïn* (ikan = visch; maïn = spelen).

Louter als een grapje bedoeld, werd in eene onbekende societeit in Indië *maagbitter* vertaald door *pait prawan*. Nu beduidt *pait*: bitter, maar *prawan* niet *maag*, doch maagd! Zoo wordt de *Javasche Bank* schertsend wel eens *baleh-baleh Djawa* genoemd. Maar een *baleh-baleh* is een primitieve uit bamboe en rottan gemaakte inlandsche rustbank!

Nog verscheidene andere woorden en uitdrukkingen, die kunstmatig gevormd werden, zouden hier vermeld kunnen worden, maar de hierboven genoemde bewijzen voldoende, dat het z.g. „Laag-Maleisch" zich, wanneer noodig, aardit weet te behelpen.

Ingezonden Stukken.

Pensioenbond van Indische Ambtenaren.

L. S.

Zooals U wellicht bekend zal zijn, werd, nadat onze bond in 1915 was geconstitueerd en zijne werkzaamheden aanstonds had aangevangen, voor de ambtenaren, die nà 1 Januari 1917 in 's lands dienst zijn getreden, van Regeeringswege een fonds ingesteld, waardoor de grondslag werd gelegd voor de zekerheid, dat hunne pensioenen te allen tijde en onder alle omstandigheden zullen worden uitbetaald.

Een dergelijke zekerheid nu bezitten de ambtenaren, die vóór dien datum in dienst traden — dus verreweg de meesten — ondanks de voortgezette bemoeiingen van den Pensioenbond, nog niet.

Ons hoofddoel is dus pas voor een klein deel bereikt en er bestaat derhalve alle aanleiding om met onze actie door te gaan, totdat het doel, dat wij ons gesteld hebben, bereikt zal zijn.

Ons in het begin van 1921 tot de Regeering gericht request, strekkende om aan de Indische gepensionneerden een premievrij pensioen te verzekeren, zooals voor de Nederlandsche collega's is geschied, heeft tot dusverre slechts het resultaat opgeleverd, dat — naar ons bij schrijven van den Minister van Koloniën werd medegedeeld — met de Indische Regeering overleg werd gepleegd. Tot dusverre is dus gelijkstelling met de Nederlandsche collega's ten deze achterwege gebleven.

Dit meten met twee maten heeft, naar het ons voorkomt, geen redelijken grond.

Hoewel de tijd om aan te dringen op maatregelen, welke geld kosten, *op het oogenblik* allerminst gunstig is, en het daarom wellicht verkieslijk zal zijn, voor vernieuwde actie betere tijden af te wachten, ligt het geenszins in de bedoeling, dat de bond zich bij de bestaande, naar onze meening ongemotiveerde, ongelijkheid in behandeling van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische gepensionneerde ambtenaren zou neerleggen, te minder waar een korting van 5% voor het Weduwen- en Weezenfonds op het pensioen voor zeer velen geen onbelangrijke zaak is.

Is de tijd van actie — en dat geldt natuurlijk ook en in de eerste plaats ons hoofddoel — aangebroken, dan spreekt het van zelf, dat alleen een krachtige organisatie kans heeft gehoor te vinden en waar nu onze bond helaas in de laatste tijden tal van leden verloor, daar meent het bestuur niet te mogen nalaten een beroep te doen op de actieve en gepensionneerde landsdienaren om, in hun eigen belang en dat van hunne collega's, alsnog als lid tot onzen bond toe te treden.

Een jaarlijksche contributie van slechts *f* 1.— kan toch allerminst afschrikkend werken.

Volledigheidshalve wordt hierbij aangeteekend, dat onze bond is aangesloten bij den Postchèque- en Girodienst onder No. 76621 en dat het vereenigingsjaar loopt van 1 Juli tot 30 Juni.

Namens het Bestuur,
KLOOS, *Secretaris,*
Den Haag, Willem de Zwijgerlaan 128.

Utrecht, November 1922.

Hooggeachte Redactie,

Beleefd verzoeken wij U onderstaand bericht in het redactioneel gedeelte van Uw blad te willen opnemen.

Met hoogachting,
Uw dw.
F. A. VAN LYNDEN,
Adj.-Secr. Z. S.

Schoolkisten van den Zendingsstudie-Raad.

Evenals vorige jaren vestigen wij Uwe aandacht op onze Schoolkisten, bevattende voorwerpen uit: Nieuw-Guinea (2 kisten), Midden-Celebes, Suriname, West- en Midden-Java. Deze collecties zijn allereerst bedoeld voor lagere scholen, maar zijn, gelijk uit de practijk blijkt, ook zeer geschikt om op Zendingsvergaderingen, Zondagsscholen en dergelijke te demonstreeren.

De propaganda voor deze kisten bevelen wij U ten zeerste aan.

De Midden-Java-kist bevindt zich bij: P. Timmermans te Zuidhorn, terwijl al de andere kisten aan te vragen zijn bij het Bureau van den Zendingsstudie-Raad, Domplein 2x te Utrecht.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

De toekomst van in Holland opgeleid personeel in de tropische cultures.

Hierover schrijft, volgens het *Soer. Hbl.* van 15 Sept., dr. J. van Harreveld in het *Archief* voor de suikerindustrie, naar aanleiding van de examenresultaten van de school voor de suikerindustrie te Amsterdam en den kolonialen suikercursus te Deventer, waar resp. 37 en 12 diploma's werden uitgereikt.

Voor zoover ons bekend, aldus de heer Van H., is het vraagstuk, of Ned.-Indië thans nog behoefte heeft aan nieuwe werkkrachten, nergens in zijn onderdeelen geanalyseerd. Wij wenschen dat ook thans niet te doen, maar slechts aan te geven, welke positie de suikercultuur tegenover dit vraagstuk inneemt.

In de eerste plaats ga voorop de mededeeling, dat de suikercultuur arbeid verschaft aan circa 4000 Europeesche geëmployeerden. In dit corps worden arbeidskrachten van allerlei opleiding aangetroffen; landbouwkundigen van de Landbouwhoogeschool te Wageningen en ingenieurs uit Delft werken samen met hen, die geen enkel diploma bezitten of uitsluitend het kleinambtenaarsexamen deden. De vooropleiding beslist in veel opzichten, zij het niet geheel, welke carrière de suikergeëmployeerde zal maken. Is die vooropleiding een voldoend breede, dan zal een snellere promotie zijn deel zijn, wanneer zijn karaktereigenschappen zich overigens voor de hoogere rangen leenen.

Van de 4000 suikergeëmployeerden is 76 pCt. van Java afkomstig; slechts 24 pCt. komt uit Holland. Men mag aannemen, dat de uit Holland afkomstigen gemiddeld een betere opleiding hebben ontvangen dan het van Java afkomstige personeel. Het laatste kan dezen voorsprong der geëmployeerde werkkrachten dikwijls in den aanvang te niet doen door grootere kennis van land en volk en vooral van de taal, die voor den nieuw-gekomene vele moeilijkheden oplevert. Voor de promotie is en blijft evenwel het bezitten van bepaalde kundigheden en misschien nog meer de mogelijkheid om zich bepaalde kundigheden te kunnen verwerven, welke mogelijkheid door een breede vooropleiding ontstaat, een bepaald vereischte. Zonder den hoogen ontwikkelingsgraad harer geëmployeerden zou de Javasuikerindustrie nooit het wetenschappelijke peil, waarvan thans haar bloei afhangt, verkregen hebben. Wil zij dit peil handhaven, dan mag de aanvoer van goed onderlegde werkkrachten dus nimmer stilstaan. (Vergeet de heer Van H. niet, dat *de suikerschool te Soerabaja* ook haar jaarlijksch afcontingent aan chemikers en fabricagechefs

levert? — *Red. S. H.*).

Wanneer wij nu aannemen, dat de 1000 arbeidskrachten, welke uit Europa afkomstig zijn, gemiddeld 15 jaar in het geëmployeerdencorps dienen, is dus een aanvulling met ten minste 66 Europeesche arbeidskrachten per jaar noodig. Nu helpt het de industrie niet, indien op Java een paar honderd werkloozen mochten rondloopen, want onder hen zijn niet de speciaal opgeleiden, aan wie behoefte is. Bij voortduring kan de industrie goed opgeleide chemisten, tweede machinisten met ervaring en assistent-boekhouders met goede diploma's gebruiken. Bovendien is een gemiddelde diensttijd van 15 jaar langer dan de werkelijkheid, terwijl de 24 pCt. Hollandsche krachten voor belangrijke vermeerdering vatbaar zijn.

Wij mogen op grond van het bovenstaande dus wel concludeeren, dat, wie in Europa na een wèl volbrachte studie [1]), door een onzer suikerlichamen geëngageerd wordt voor de suikercultuur, in Indië van een betrekking zeker is, en dat onder de thans in Indië aanwezige werkzoekenden zeer weinigen zullen worden aangetroffen met een breede opleiding, zooals in de suikercultuur gezocht wordt.

Voor zoover het de suikercultuur betreft, kunnen dus de onderwijsinrichtingen in Holland, welker leerlingen later een positie in de suiker wenschen te verwerven, rustig haar onderwijs vervolgen, zonder dat zij eenige vrees behoeven te koesteren, dat in de suikerindustrie op Java geen plaats voor haar leerlingen zou zijn.

Indisch personeel.

De *Loc.* (dd. 13 Sept.) verneemt, dat den directeur van Onderwijs is opgedragen na te gaan of voldoende *ingenieurs* beschikbaar zijn ten behoeve van het wiskunde-onderwijs, wijl vanwege de bezuiniging aan de Hollandsche regeering verzocht is de uitzending van *wiskunde-leeraren* in het bezit van akte K 5 voorloopig stop te zetten, zoodat in alle geval de te vervullen plaatsen als wiskunde-leeraar ingenomen kunnen worden door in Indië beschikbare ingenieurs.

Door Gouvernementsbedrijven en B. O. W. wordt krachtig gestreefd naar vervanging van *buitenlandsche ingenieurs* door afgestudeerde jonge *Delftsche* krachten.

Personeelsvoorziening bij het Lager Onderwijs.

De *Pr. Bode* meldt, dat de personeelsvoorziening bij het Lager Onderwijs langzaam *verslechtert*. Kort geleden was haast haar sterkte bereikt, daarna ging alles weer achteruit.

De directeur van onderwijs is van meening, dat Indië op zichzelf is aangewezen, terwijl op Nederland niet meer gerekend mag worden.

In dit verband wijzen wij op een artikel van den heer *J. H. Correljé* in het *Bat. Nwsbl.* van 15 Sept. Volgens schrijver kon het tekort minder zijn door beperking der overplaatsingen van het Lager Onderwijs naar de Mulo-scholen en het afzien van bevoordeeling der Hollandsch-Indische school.

Het zou, volgens den heer C., aanbeveling verdienen, dat *met meer aandrang bij de Regeering werd opgekomen voor de belangen van het Europeesche kind in Indië.* Schrijver acht het I. E. Verbond daartoe het meest aangewezen.

Het A. B. C.-Comité.

Kortgeleden werd in het *Bat. Nwsbl.* de aandacht gevestigd op de mogelijkheid, dat de promotors van de cursussen van het analphabeten-comité deze gelegenheden wel eens te baat zouden kunnen nemen tot het propageeren van anti-Nederlandsche politiek. De heer Post (wiens nationale gevoelens op het Al-Indië-congres tot uiting kwamen) kwam tegen de veronderstelling op; de cursussen bedoelden uitsluitend het aanbrengen van kennis en zouden onder contrôle staan.

Gelijkertijd trok de naam van den voorzitter, gelijkluidend aan den naam van den bekenden gouvernementsonderwijzer Meijer te Bandoeng, de aandacht van het *Alg. Hbl.* te Amsterdam.

Dit geeft schrijver aanleiding op de zaak terug te komen in het *Bat. Nwsbl.* van 14 Sept. Hij betoogt o.m.: Het zou dwaasheid zijn te verwachten, dat het comité, al had het vooropgestelde bedoelingen, zulks zou erkennen. Het stellen onder contrôle beteekent absoluut niets, durven we zelfs *camouflage* noemen, omdat contrôle gewoonweg onuitvoerbaar is. Alles hangt hier af van de lesgevers en gedeeltelijk van de dorpshoofden.

Dit daargelaten, zal wel niet spoedig een propaganda gevoerd worden, die door haar geprononceerd karakter de aandacht zou trekken. Het is de mentaliteit der lesgevers, die ongecontroleerd op de discipelen zal worden overgegoten.

Wij blijven dan ook, juist met het oog op *de leiding, die onverdacht revolutionnair-nationalistisch is*, in de cursussen een gevaar zien. En wij wijzen er in dit verband op, dat de voorzitter der meest actieve afdeeling, Meijer, het durfde wagen op de *Stokvis-vergadering* een bord ten toon te stellen met het motto: „Indië is een goed paard, dat door een dief bereden wordt."

Iemand, die dat aandurft, zal ongetwijfeld er niet tegen opzien, elke gelegenheid, onder welk mom dan ook, te misbruiken, om zijn ideeën te verspreiden.

Men late zich dan ook noch door schoon klinkende woorden, noch door betuigingen in slaap wiegen en houde een oog in het zeil.

De pest en hare bestrijding door vaccinatie.

De *Java-Bode* van 8 Sept. bespreekt de pestbestrijding ten betooge, dat millioenen aan de woningverbetering „verknoeid" worden. Het blad nam daarom met zeer veel genoegen kennis van een idee door „Arts" in het *Orgaan* van den P. E. B. ontwikkeld.

Aan de hand van een uitspraak van dr. Joltrain, chef van het Laboratorium van de Geneeskundige Faculteit te Parijs, beveelt hij *vaccinatie* als middel aan om de pest te weren.

Dr. Joltrain verrichtte zijn onderzoekingen in het Instituut Pasteur aldaar, met welwillende medewerking van de zeer beroemde hoogleeraren Widal, Roux en Calmette, en zijn conclusie is: De meest krachtige maatregel tot het tegengaan der pestziekte is onbetwistbaar de *vaccinatie*; *deze moet op zoo ruim mogelijke schaal worden toegepast.*

De gunstige resultaten, verkregen door de vaccinatie zijn, volgens schr., niet twijfelachtig, zij zijn zóó goed, dat men de vaccinatie tegen de pest terecht als een der meest werkzame kan beschouwen. Het komt hem voor, dat zij in de eerste plaats moet komen bij het nemen van voorbehoedende maatregelen.

Na geciteerd te hebben, dat ook dr. Turner in zijn boek „*Sanitation of India*" de inenting aanbeveelt — evenals col. dr. Liston, directeur van het Bombay bacteriologisch laboratorium — en verwijzend naar de gunstige resultaten door de doktoren Teissier, Tanon en Gastinel verkregen in het hospitaal Claude-Bernard, schrijft „Arts":

Ik hoop, dat de bezuinigings-inspectie na het lezen van het voorgaande moge besluiten een voorstel te doen om onmiddellijk onzen duren en weinig deugdelijken pestbestrijdingsmaatregel, de woningverbetering, stop te zetten.

Mijn wensch zal deze zijn, zoo schrijft hij verder, dat men werkelijk gaat bezuinigen, economisch bezuinigen en niet gaat beknibbelen. Door het vrijgekomen geld juist te beleggen, door het op een betere wijze dan thans ten behoeve der volksgezondheid aan te wenden, zal men er een honderdvoudige rente van kunnen kweeken.

De koffiebessen-boeboek.

Te Malang werd, volgens de *Pr. Bode*, een vergadering gehouden der Malangsche Landbouw-vereeniging in het gebouw van het proefstation. De directeur van het proefstation, *dr. Wurth*, deelde als een somber vermoeden mede, dat de plaag der

[1]) Wij vestigen de aandacht mede op de *Middelbare Technische School* voor werktuigbouwkunde en electrotechniek, scheepsbouwkunde, *suikerindustrie* en chemische techniek, te *Dordrecht* (Red. K. W.).

koffiebessen-boeboek wel nimmer geheel zal verdwijnen.

In Afrika heeft een sluipwesp de boeboek-insecten vernietigd. In principe is besloten een entomoloog daarheen te zenden om sluipwespen naar Java over te brengen.

Een groot visscherij-bedrijf in Indië.

De Hollandsche stoomlogger Labuan Merak, uit Vlaardingen, aldus de *Deli Crt.*, is op weg naar Indië voor de uitoefening op de meest moderne wijze van de visscherij, als een proefneming voor de vestiging in Indië van een groot visscherijbedrijf.

Voor de oud-strijders.

De *Java-Bode bericht*, dat den 11en Sept. te Malang geconstitueerd werd een Hoofdcomité *„Ondersteuningsfonds voor behoeftige oud-strijders"*, welke bedoelt een absolute onthouding van eenigerlei actie en uitsluitend beoogt onmiddellijke steunverleening aan de oud-strijders, die in behoeftige omstandigheden verkeeren.

Gehoopt wordt, dat andere plaatsen zullen overgaan tot het oprichten van hulp-comité's en een centralisatie van hulpverleening over den geheelen Indischen archipel. Het Hoofdcomité roept den steun in van de pers. Het dagelijksch bestuur wordt gevormd door de heeren Dr. Eijken, Lambert en Mol.

De Landvoogd aan het woord.

Het *Soer. Hbl.* (dd. 9 Sept.) genoot de eer een onderhoud te mogen hebben met den Landvoogd. Hieraan ontleenen wij o.m.:

De landvoogd hoopt en verwacht op geheel de Europeesche Pers in Indië te mogen rekenen, wat betreft het uiteenzetten van de noodzakelijkheid der maatregelen, welke hij nemen *moet*, om het evenwicht in de staathuishouding te herstellen. *Z.Exc. hoopt en vertrouwt, dat de Pers zich zal beijveren het onontkoombare van de intrekking van den duurtetoeslag duidelijk te maken.*

De taak van den gouverneur-generaal in deze tijden was toch reeds een zoo zware en ondankbare, kenmerken als zij zich doet door maatregelen, welker noodzakelijkheid redelijkerwijze niet kan worden ontkend, doch offers eischen op schier elk gebied der staatsbemoeienis.

Het begrootingstekort kan zelfs niet in één jaar worden weggewerkt; er moet op den gewonen dienst honderd millioen worden bezuinigd, en niettegenstaande den ernst, waarmede Z.Exc. naar een sluitende begrooting streeft, wordt haar van sommige zijden een nog te groot optimisme verweten.

Dat optimisme laat de gouverneur-generaal zich echter niet ontnemen; hij heeft een vast vertrouwen in Indië's toekomst, welke weer helder worden zal, indien de moeilijke jaren worden doorworsteld, zooals het mannen betaamt, aanvaardend de uiterste consequenties, welke het financieel herstel noodzakelijk maken.

Voorlichting van de Pers in dien geest, het opwekken tot aller volledige medewerking, het angstvallig weren van alles wat ook maar zweemt naar het opwekken tot of stijven van ontevredenheid, acht Z.Exc. een eisch van het oogenblik, het dienen van Indië's waarachtig belang.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

De Leprabestrijding in de Molukken.

Volgens mededeeling in de „Perniagaän" van 2 Juni 1922, had op 6 Mei te voren eene weldadigheidsmarkt ter hoofdplaats Amboina plaats, waarvan de opbrengst moest dienen voor de oprichting van een leprahuis ter plaatse.

Het publiek toonde daarbij veel belangstelling, terwijl het bleek dat de personen, die over geld konden beschikken, veel over hadden voor het doel der Markt.

Des avonds ten 8 ure werd het feest, onder leiding van den Resident, als eere-voorzitter, geopend, die in zijne rede er op wees, dat het lepravraagstuk van groot belang is voor geheel Ned.-Indië, alwaar

de melaatschheid vanaf de vroegste tijden werd aangetroffen.

Die ziekte verwoestte overal op de wereld duizenden menschenlevens.

4000 jaar vóór onze jaartelling woedde zij reeds in Egypte en werd van daaruit naar Europa overgebracht.

Ook in de Ganges-Delta heerschte zij en werden van daar uit de omliggende landen besmet.

Op welke wijze de lepra in Ned.-Indië werd gebracht is niet bekend, doch vast staat het feit, dat toen de Nederlanders voor het eerst in Ned.-Indië kwamen, de ziekte er reeds werd aangetroffen.

Vooral de hoofdplaats Batavia had veel van lepra te lijden en werden de afgezonderde lijders eerst naar een der eilanden in de nabijheid der hoofdplaats gebracht en later in een gebouw op het vasteland opgenomen, dat op ongeveer één uur afstands van de stad was gelegen.

In het jaar 1701 werd ter hoofdplaats Amboina het eerste leprahuis opgericht, doch in het volgende jaar reeds weder gesloten, met het gevolg, dat de lepraziekte zich opnieuw kon verspreiden.

Toenmaals had men van bestuurswege meer winstbejag op het oog en liet men den gezondheidstoestand van het volk maar op zijn beloop.

Maatregelen om de verspreiding tegen te houden werden niet genomen, terwijl bij Staatsblad 1824 No. 19a, in artikel 148 werd bepaald, dat al het geld dat er voor werd besteed, moest worden benut voor de oprichting van scholen.

In het jaar 1837 hoort men evenwel weer, dat te Mainitoe, in de nabijheid van de hoofdplaats Amboina, een leprahuis was opgericht, met plaats voor 25 personen en te Banda een huis voor 6 lijders, terwijl op Molana, bij Saparoea, lepralijders eveneens in een afzonderlijk gebouw konden worden geplaatst.

Deze laatste inrichting onderging in het jaar 1849 eene uitbreiding en ontving in het jaar 1851 eene Regeeringssubsidie van ƒ 7000 's jaars, ten behoeve van de 150 lepralijders, die daarin konden worden opgenomen.

14 jaren later, n.l. in 1866, werd de instelling echter weder opgeheven.

De lijders keerden naar hunne kampongs terug en werden verdere bestrijdingsmaatregelen niet noodig geoordeeld.

In het jaar 1900 werden wel bevelen gegeven om de lepralijders ter hoofdplaats Ambon in een huis af te zonderen, doch aan die voorschriften werd niet altijd de hand gehouden.

In de jaren 1897 en 1910 hadden lepracongressen plaats te Berlijn en Manilla en daar werd vastgesteld, dat afzondering van de lijders toch het beste bestrijdingsmiddel tegen de ziekte was.

Bij circulaire van 7 April 1908, no. 5939, werden de schoolcommissies in Ned.-Indië aangeschreven geen kinderen op de scholen toe te laten die aan lepra leden.

Verder was een maatregel in de goede richting de aanschrijving aan de Indische geneesheeren om aan den hoofdinspecteur van den Geneeskundigen Dienst kennis te geven van de lepralijders, welke zij onder hunne behandeling hadden en welke kennisgeving als geheim stuk zou worden behandeld.

Vervolgens werd besloten om in vereeniging met het bestaande particuliere vereenigingen, als o.m. het Oranjekruis, de Nationale Bond tot bestrijding der melaatschheid in Ned.-Indië, de Vereeniging tot bestrijding der melaatschheid in Ned.-Indië, enz. de bestrijding ter hand te nemen, met het gevolg, dat in het jaar 1916 ter hoofdplaats Amboina een wijkverpleegster werd aangesteld, die in opdracht had de lepralijders in eigen woning te behandelen, de noodige bevelen te geven dat de lijders zoo min mogelijk in aanraking kwamen met anderen en tevens zich op de hoogte te stellen van den omvang der ziekte.

Het is zuster Hagedoorn, die zich op hoogst loffelijke wijze van de haar opgelegde dikwijls moeilijke taak heeft gekweten.

Zij wist het vertrouwen der lijders te winnen en

kwam bij dezen geleidelijk het inzicht, dat afzondering voor hen het beste bestrijdingsmiddel was. De lijders werden oorspronkelijk in de pestbarak van het militaire hospitaal ter hoofdplaats opgenomen, doch toen de defecte toestand van dat gebouw al te duidelijk aan het licht kwam, werd in 1918, met hulp van de bevolking, op het terrein achter den kolensteiger, door den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst, in samenwerking met het Binnenlandsch Bestuur, een nieuw leprahuis opgericht.

Daarna verminderde geleidelijk weder de belangstelling voor het bestrijdingswerk, zoodanig zelfs, dat er twijfel begon te bestaan of zuster Hagedoorn het werk wel kon voortzetten.

(Wordt vervolgd.)

UIT DE CHINEESCHE PERS.

Het in pand geven van goederen in Ned.-Indië.

De medewerker van de „Perniagaän" zegt in het nummer van 27 Mei 1922, dat het niet behoeft te verwonderen, wanneer het publiek, dat met den Pandhuisdienst in aanraking komt, aan de vroegere pacht de voorkeur geeft boven de tegenwoordige regie.

De oorzaak daarvan schrijft hij toe aan zekere bestaande gebrekkige toestanden bij den tegenwoordigen Pandhuisdienst, welke hij op de navolgende wijze onder de aandacht van de lezers meent te moeten brengen.

Wanneer de pandgever optrekt naar het pandhuis, dan doet hij dat in den regel met de bedoeling in het bezit te komen van contant geld, dat hij niet bezit.

Zoolang men nog familieleden, aanverwanten en goede bekenden heeft, of zoolang men, in loondienst zijnde, bij de werkgevers geld op het te verdienen loon kan opnemen, zoolang gaat men niet naar het pandhuis, al ware het ook alleen maar uit een gevoel van schaamte.

Doch ook gaat men dikwijls met moeite derwaarts, om reden men òf zeer lang moet wachten eer men aan de beurt is geholpen te worden, òf wel wordt de pandgever verzocht den volgenden dag terug te komen, terwijl hij het geld op den dag juist zoo noodig heeft.

Wie de pandgever ook zij, allen vinden het zeer onaangenaam wanneer hun geldgebrek te openbaar wordt blootgelegd, zoodat, als zij het maar eenigszins kunnen doen, onder die omstandigheden liever het pandhuis mijden en naar den Arabier gaan, niettegenstaande het feit, dat bij dezen veel hoogere rente moet worden betaald.

Dat is nu juist niet wat men kan noemen het verleenen van volkshulp, zegt de verslaggever.

Integendeel, als men van volkshulp ten deze spreekt, zou men, naar schrijvers meening, kunnen zeggen, dat het geldzoekende volk beter af was tijdens het pachtstelsel dan onder de tegenwoordige regie.

Zoo hield de pachter bijv. geen Zondagsdienst, evenmin als het pandhuis gesloten was op christelijke en erkende feestdagen, zooals bij de regie thans wel geschiedt.

Ook was het pachthuis altijd geopend, behalve gedurende den nacht, in tegenstelling met de bij reglement vastgestelde openingsuren van thans.

En, waarom dit, in strijd met de vroegere pachtgebruiken, zóó moet zijn, verklaart de verslaggever niet te begrijpen, waar hij ziet dat men bij den dienst der Staatsspoorwegen zich nooit aan christelijke en erkende feestdagen laat gelegen liggen.

Het gesloten houden van het pandhuis op Zondag is dikwijls wel lastig voor de menigte, wanneer n.l. op dien dag de ingeroepen geneeskundige hulp van doekoens terstond moet worden betaald, doch, aangezien dergelijke toestanden niet doorloopend voorkomen en het volk nu eenmaal weet, dat het pandhuis gedurende den Zondag gesloten is en daaraan reeds gewend is geraakt, kan men die aangelegenheid wel op haar beloop laten.

Iets anders is het sluiten op de christelijke en erkende feestdagen.

Daarvan weet de groote en smalle menigte weinig af.

Nog onlangs kon de verslaggever te Batavia zich overtuigen van het feit, dat op Tanah Abang, op een christen feestdag, tal van personen zich naar het pandhuis begaven en teleurgesteld moesten terugkeeren, omdat het gouvernementspandhuis gesloten was.

Wil men in die regeling, die zóó ver van de vroegere pachtregeling afstaat, volharden, dan zal men van de sluiting op die dagen tijdig aan het volk moeten kennis geven, vooral in den tijd dat de afloop der vastenmaand in aantocht is.

Men brengt dan niet alleen vele artikelen in het pandhuis, doch lost ook de verpande goederen in.

Waar de publicatie van het sluiten der pandhuizen op de erkende christelijke feestdagen voor het volk eene aangelegenheid is van groot belang, meende de schrijver dat het nuttig was om dit onderwerp bij zijne lezers voor te brengen.

Wanneer die verspreiding geschiedt met hulp van de kamponghoofden, zijn de daaraan verbonden kosten niet bijzonder groot en is het geldzoekend publiek, dat met tram of sado komt, gevrijwaard tegen teleurstellingen.

De „Times" en de opium in China.

In de „Times" van 11 Mei 1922 wordt in een artikel van den heer H. R. Pakenham verklaard, dat zoowel de Engelsche Regeering als de Chineesche provinciale Gouverneurs niet zuiver staan tegenover het Chineesche opiumgevaar.

In het jaar 1920 was de opiuminvoer in China 28 ton, in tegenstelling met het jaar 1911, toen slechts 5½ ton werd ingevoerd.

1 ton opium houdt in 32 millioen mata.

Een gedeelte daarvan was uit Engeland afkomstig en verwerkt tot morphine, welke dikwijls via Amerika en Japan op clandestiene wijze in China wordt ingevoerd.

Van uit Engelsch-Indië gaan jaarlijks 1300 pond bereide opium naar Hongkong, hoewel 36 pond voor medische doeleinden voldoende zijn.

(„Perniagaän" 27 Mei 1922).

LITERATUUR-OVERZICHT.

De Indische Post over een Indisch huldeblijk in 1923.

De Redactie van de Indische Post had de aardige gedachte zich te wenden tot de Residenten in Indië, met de vraag welke naar hun meening de eigenaardigste, passendste en vooral meest typisch Indische vorm zou zijn van een in 1923 aan te bieden Koninklijk huldeblijk. De redactie ontving tal van antwoorden, waarvan de voornaamste zullen worden gepubliceerd. Als eerste is opgenomen in het Nr. van 30 Sept. dat van den hr. J. E. Jasper, Resident van Pekalongan.

We laten hier de hoofdzaken van het denkbeeld van den hr. Jasper volgen. Een blijvend en nuttig aandenken aan het Regeeringsjubileum van Hare Majesteit de Koningin acht hij de stichting van een Indonesisch openluchtmuseum, waartoe verschillende Inlandsche gebouwen in de oorspronkelijke stijlen naar een uitgekozen plek in Nederland overgebracht en in een passende, ruime omgeving tot een sierlijk beeld der Indonesische cultuurhistorie vereenigd zouden moeten worden.

Daarvoor komen bijv. in aanmerking Inlandsche woningen van Java, Deli, Lombok, Palembang, de Minangkabau-streek, de Karo- en Toba-Bataklanden, Nias, Atjeh, de omgeving van Bandjermasin en Pontianak, de Dajaklanden, de Makassaarsche, Boegineesche en Toradjasche gebieden, typische woningen ook van Chineesche en Arabische ingezetenen, welke woningen alle van de beste materialen te maken en op de beste wijze naar volksgebruiken en gewoonten te versieren zouden zijn.

De bouwstijlen, welke bij de volksgroepen van de groote Soenda-eilanden en van de voornaamste kleine Soenda-eilanden nog wel bekend zijn, maar nu gemoderniseerd en verbasterd worden, blijven daardoor bewaard in een centrum, aantrekkelijk en belangwekkend zoowel voor Nederlanders en Indiërs, als voor vreemdelingen.

Tevens zou in dat centrum een museum zijn op te richten, waarin door overzichtelijke groep-verzamelingen de

cultuur-historische en artistieke ontwikkeling der huisvlijt kan worden gedemonstreerd.

Met de oprichting en exploitatie van het Indonesisch openlucht-museum zou gepaard kunnen gaan het stichten van een fonds, waaruit de kosten bestreden zouden kunnen worden om aan aangezochte personen van verschillende landaarden gelegenheid te geven, eenigen tijd in Nederland te vertoeven voor hun in bepaalde richtingen te leiden ontwikkeling, waarbij de woningen van dit „Indonesië in beeld", zij 't dan ook tijdelijk, tot hun huisvesting kunnen dienen.

Aan het overbrengen en concentreeren van een stuk cultuurhistorie wordt op die wijze het breedere doel gegeven, den band tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië te versterken.

Het spreekt van zelf — besluit de hr. Jasper — dat de verwezenlijking van het omschreven dnkbeeld van een groot deel afhankelijk is van de totale som, welke de inteekening ten behoeve van het huldeblijk zal opbrengen.

In de rubriek „Actualiteiten" van hetzelfde Nr. van de Indische Post schrijft de hr. W. A. Penard over „Ontvoogding rechtspraak" en J. Croiset van Uchelen over „Indië en luchtvaart".

Djawa.

Afl. 2 van jaarg. II van dit 3-maandelijksch tijdschrift (orgaan van het Java-Instituut) opent met eene beschouwing, getiteld: Een baanbreker voor 't Javaansch. Op onderhoudende wijze schetst de hr. S. Kalff hierbij den levensloop en het werk van den Javanicus C. F. Winter Sr. (geb. 1799 te Jogjakarta, overl. 1859 te Soerakarta), aan wien ook de Encyclopaedie van N.-I.) (2e dr. dl. IV, blz. 786) een aan feitenmateriaal belangrijk artikel wijdde.

De volgende bijdrage is getiteld: „Overlevering van den Koning Djaka Soesoeroe van het rijk Tandjoeng Singoeroe." De hr. Moeh. Enoch ontdekte in de Tjihea-vlakte (Preanger) eenige aarden wallen en andere overblijfselen, die van een kraton of sterkte afkomstig zouden kunnen zijn; hij wendde zich toen tot een bekenden pantoen-verteller (Koentjen) in die streek, uit wiens mond hij het verhaal opteekende waarvan de titel zooeven werd genoemd. Of aan dit pantoenverhaal eenige historische waarde mag worden toegekend zal moeten blijken uit andere bronnen over Java's oude geschiedenis. De ontdekking van den hr. Enoch (opzichter bij den Waterstaat) kan intusschen van groot belang zijn; een nader onderzoek door den Oudheidkundigen Dienst zal dit kunnen uitmaken.

Mr. A. B. Cohen Stuart wijdt eene beschouwing aan de wajang en de heroische periode in de ontwikkeling van Java. — In de rubriek: Uit de Javaansche cultuurbeweging: Een dansdemonstratie (door de vereeniging Krido-Bekso-Wiromo), door Soepoto. — De achteruitgang van de batikkunst, door J. Kats. — Inlandsche nijverheid en het „Make money"-systeem. — Sobò-Karti (verslag over 1921).

Het Oud-Javaansche lofdicht Nagarakertagama.

In 1919 werd door het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië te 's-Gravenhage uitgegeven het Oud-Javaansch lofdicht Nagarakertagama van Prapantja (1365 A. D.), waarvan tekst, vertaling en bespreking werden overgedrukt uit de verspreide geschriften (Deel VII en VIII) van Prof. Kern, verrijkt met aanteekeningen van Prof. Dr. N. J. Krom, welke uit piëteitsgevoel voor den sedert overleden bewerker, niet in den tekst zijn opgenomen, doch bijgevoegd in slechts 250 exemplaren die, teneinde de belangstelling van ontwikkelde Javanen gaande te maken, afzonderlijk in den handel zijn gebracht.

De Commissie voor de Volkslectuur te Weltevreden, meenende dat de kring van belangstellende lezers niet zoo beperkt is, doch zich over duizenden lezers zal uitstrekken indien Prapantja's lofdicht meer populair geschreven en in beknopter formaat werd uitgegeven, heeft de medewerking van den Hr. L. F. van Gent aanvaard, om in den geest van Prof. Kern dit uit een geschiedkundig oogpunt zoo merkwaardig geschrift toegankelijk te maken voor een breede schaar van Indonesiërs, die belang stellen in de oude geschiedenis van Java.

Teneinde dit boekje nog aantrekkelijker te maken dan de oorspronkelijke uitgave, zijn tusschen den tekst mooie afbeeldingen opgenomen van een aantal Hindoe-oudheden (tjandi's) op Java.

Volkscrediet in Ned.-Indië en Britsch-Indië.

Over dit onderwerp schrijft Dr. J. H. Boeke in de Nov.-afl. van „Vragen des Tijds". In beide landen ongeveer terzelfder tijd ontstaan, echter volgens andere beginselen en met een eigen systeem van organisatie opgezet, is eene vergelijking van de ontwikkeling van het volkscredietwezen buitengewoon interessant, te meer omdat Dr. Boeke uit den aard zijner ambtelijke betrekking beter dan iemand anders tot oordeelen bevoegd is.

De West-Indische Gids.

Inhoud der Nov.-afl. Vroegere kunst in West-Indië, door S. Kalff. (Een zeer lezenswaardig artikel, voornamelijk handelend over schilder-teekenaars). — De jongste botanische en zoölogische onderzoekingen op het eiland Krakatau als eene aansporing tot wetenschappelijke waarnemingen ook in Suriname en Curaçao, door Jhr. L. C. van Panhuys. (De schrijver heeft veel studie gemaakt van het vraagstuk op welke wijze de nieuwe flora en fauna van Krakatau is ontstaan, nadat door de vulkanische uitbarsting van 1883 alles wat op het eiland leefde, volkomen vernietigd werd). — Memorie van den Amerikaanschen Raac over de Hollandsche bezittingen in West-Indië in Juli 1806, door Dr. J. de Hullu. — Bibliographie.

Teysmannia.

Jaarg. 1922. Afl. 7—8. Enkele opmerkingen omtrent de Lampongsche peperziekte, door Dr. E. A. Gäumann. — Onderzoekingen op grooten afstand betreffende de verwelkingsziekte der bananen, door Dr. E. A. Gäumann. — De gambir-cultuur in Ned.-Indië, door J. J. Paerels. — Eenige badjingvallen in gebruik bij de Vorstenlandsche bevolking, door J. C. van der Meer Mohr. — De waarde van groenbemesting in vergelijking met de toepassing van Chili-salpeter en van stalmest, door J. G. J. A. Maas. — De cultuur van Cananga odorata en de mogelijkheid der bereiding van Ylang-ylang-olie in Ned.-Indië, door Dr. W. Bobilioff. — Para-dichlorobenzene, een middel tegen insecten aan wortel en stamvoet van boomen, door L. Kalshoven. — Betere coprah-bereiding? door M. B. Smits. — Roovers in onze vruchtboomen, door W. C. van Heurn. — Boekbespreking (De cacao-thrips, door A. Reyne, besproken door W. C. van Heurn. — Vanille, door ir. W. L. Utermark, besproken door Dr. A. J. Ultée). — Sprokkelingen op landbouwgebied.

Koloniaal Tijdschrift.

Jaarg. 1922. No. 6. Het arbeidsvraagstuk in de Buitengewesten. Lezing gehouden voor de Ned.-Indische Bestuursacademie, door de Haze Winkelman. — De staatkundige hervormingen in Indië, door J. H. A. Logemann. — Het crediet in de Indische volkshuishouding, door A. W. L. Vogelesang, met Naschrift van G. Gonggrijp. — De Indische begrooting en bezuiniging, door G. Gonggrijp. — Verkiezing van een Toeankoe van Mokko-Mokko in 1822, door A. W. Welian. — Kroniek (Het Reg. Reglt. in den smeltkroes), door Libertus Veritas. — Studie-oriënteering, door B. J. Haga. — Vreemde koloniën, door S. — Economische kroniek (Naar aanleiding van het verslag van de Javasche Bank), door G. — Vereenigde faculteiten der rechtsgeleerdheid en der letteren en wijsbegeerte te Leiden. Mededeelingen van Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje.

Hoe in Indië de animist de hoogere machten bedot.

Onder dezen titel eene beschouwing van den hr. G. Wijkerke in het Nov.-Nr. van Vragen van den Dag. Schr. haalt verschillende voorbeelden van bevoegde schrijvers aan waaruit blijkt dat de animist, voor ons Westersch verstand op kinderlijke wijze, de geesten en goden voortdurend poogt te misleiden, of wel op brutale wijze tracht te intimideeren.

Tijdschrift Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap.

De zendelingen Alb. C. Kruyt en J. Kruyt schrijven in de Nov.-afl. een dagverhaal hunner reis onder de Toradja's van Sadan en Mamasa (Celebes) in Aug. 1920. Vooral uit ethnografisch oogpunt is deze bijdrage belangrijk. — De hr. J. J. K. Enthoven bespreekt met groote waardeering een tweede, herziene bewerking der Lijst van de voornaamste aardrijkskundige namen in den Ned.-Indischen Archipel, die evenwel nog niet in druk is verschenen. — Verder een tweetal korte beschouwingen (van J. van Roon en Periokel) over den Topografischen Dienst in Ned.-Indië.

De Indische Mercuur.

No. 44. De koelie-ordonnantie en de poenale sanctie (vervolg), door H. J. B. — Investigations on Oilpalms, by A. A. L. Rutgers, besproken door Prof. Dr. F. A. F. C. Went. — Het gebruik van papier bij de cultuur van ananas en soekerriet, door W. L. Utermark. — Afdeeling Bergcultures der Vereeniging tot bevordering van Landbouw en Nijverheid Djember. — Handel tusschen West-Australië en Java. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige geregelde wekelijksche rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft een uitvoerige opgave van recente literatuur over vezelstoffen, plantenziekten en -plagen en bodemvraagstukken.

De uitgave van een Grafieken-Atlas gaat niet door.

Naar de Ind. Mercuur verneemt, hebben zich voor de grafieken-atlas van de afdeeling Handelsmuseum van het Koloniaal Instituut, waarover in Nr. 2 (13 Jan. 1922) van ons blad gesproken is, niet voldoende abonné's opgegeven, om de uitgave zichzelf te laten bedruipen. Besloten is daarom niet tot de uitgave over te gaan.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 31. Huisvesting in Indië (vervolg), door N. — De Tjiheavlakte en de malaria, door Wira di Madja. — Richtlijnen voor het Indische Jaarbeurswezen. — De eerste passagiersvlucht in een motorloos zeilvliegtuig, door F. W. Rekatz. — Uit Pasoendan (vervolg). — Vereeniging Bureau voor Handelsinlichtingen te Amsterdam.

Gedenkboek 1898—1923.

Ter gelegenheid van het 25-jarig regeeringsjubileum van Koningin Wilhelmina zal een gedenkboek verschijnen, waarin met woord en beeld op velerlei gebied een overzicht zal worden gegeven van hetgeen in de laatste 25 jaren in Nederland en zijn koloniën is geschied en tot stand gekomen. Niet minder dan 70 vooraanstaande mannen en vrouwen hebben zich bereid verklaard belangeloos mede te werken. Voor ons is vooral van gewicht de medewerking van Dr. J. C. Koningsberger, die over Oost-Indië, oud-Gouverneur J. J. Staal, die over Suriname en Pater P. A. Euwens, die over Curaçao zal schrijven.

Vrije Arbeid en Nieuw-Indië.

In het Oct.-Nr. van dit maandschrift keurt de hr. H. F. Tillema het af, dat als plaats waar de komende Indische Universiteit zal worden gevestigd, ook Batavia wordt aangewezen. 't Spreekt bijna van zelf dat de schr. hierbij op de hygiënische zijde van het vraagstuk op den voorgrond stelt. Het als Bijlage van „Vrije Arbeid" verschijnend orgaan van het Comité „Nieuw-Indië" bevat o.m. Het „Openbaar Gezag", door C. A. — De winst van de Javasche Bank, door de C. B. — Reisindrukken, herinneringen, beschouwingen van H. E. Steinmetz, oud-resident en oud-voorzitter der voormalige welvaartscommissie (vervolg).

Ned.-Indisch Rubbertijdschrift.

Inhoud van jaarg. 7, No. 14 (1 Oct. '22). De bruine bastziekte van Hevea Brasiliensis, door P. E. Keuchenius (vervolg). — Het rubberprobleem. — Onderzoekingen over rubber verricht bij het Besoekisch Proefstation in 1921. — Het restrictie-plan der Straits Times. — Handelsvereeniging Medan. — Matverpakking. — Japan en de rubber. Stopzetten of voortgaan? — De rubberbeperking. — Een fusie van rubberplantages. Enz.

Sluyters' Monthly.

Het Oct.-Nr. is wel interessant, zoowel door tekst als door illustreering, doch de meeste bijdragen behandelen onderwerpen, welke buiten den Indischen Archipel vallen. Op één daarvan vestigen we de aandacht, n.l. Old Dutch Settlements in British-India. Cochin on the Malabar Coast, by Capt. van Ronkel. — Overigens een artikel van A. M. W. van Oosterse over de haven van Soerabaja en van J. F. H. A. Weber over heilige plaatsen op Java.

Cultura.

No. 409 (Oct. '22) van Cultura bevat twee opstellen van den hr. J. J. Paerels; in 't eerste behandelt schr. het gebruik en de winning van den Coïrvezel (vezels van de klapper- of cocosnoot). In het tweede eene beknopte beschrijving der coca-cultuur op Java.

* * *

Koloniale Postspaarbank in Suriname. Verslag over het jaar 1921. (Paramaribo, H. van Ommeren).

De familie Gonggrijp en de Kolonie. (Overdrukken uit De Surinamer). (Paramaribo).

Bepalingen omtrent het begraven van lijken van personen in Ned.-Indië en andere voorschriften, daarmede verband houdende (Hollandsche en Maleische tekst). Samengesteld door het Departement van Binnenlandsch Bestuur. Weltevreden, Drukkerij Volkslectuur).

Suriname. Aardrijkskundig leerboek, door H. J. Jacobs. 2de druk. (Groningen—Den Haag, J. B. Wolters).

Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers. No. 39. (Weltevreden, Drukkerij Volkslectuur).

De Staatsherziening in de maak, door J. H. Ritman. — Indische belastingen en bezuiniging in de Indische financiën, door H. Ch. G. J. v. d. M. (De Vrijheid, 1 Nov. '22).

Heeft de opiumregie in 1921 deed tot tegengang van het opiumgebruik (slot), door T. (De Banier, 29 Sept. '22).

Kulturschädlige Borkenkäfer des Indischen Archipels, von H. Eggers. (Entomol. Ber. VI (1922), p. 84).

Proeven ter bestrijding der bessenboeboek, volgens de methode „Van Davelaar" in het ressort Malang, door Dr. W. de Waan. (Mededeelingen van het Koffiebessenboeboek-Fonds, No. 4).

Opleiding tot Inlandsch leeraar, door C. Ferguson. — Indrukken van Timor, door A. A. Vermeulen. — Een bezoek aan Bali, door A. J. C. Kraft (met ill.) (Ned. Zendingsblad, Nov. 1922).

Jurriaan Verhoeven † 9 Mei 1844—31 Juli 1922, door O. van der Brug. — Onze vestiging te Sangkona (Z. O. Celebes), door D. Kok (vervolg). (Orgaan Ned. Zendings Vereeniging, Nov. '22).

Mgr. A. Verstraalen, eerste Apostolische Vicaris der Flores-Missie (Kleine Soenda-eilanden) (met portret). — Indië en de Indische Missies (Hierin o.a. Curaçao [illegible] uit een melaatschenhuis, door C. J. Zwijsen). (Het Missiewerk, Nov. '22).

Suriname.

In een brief van een landbouwer aan *„De West"* van 3 October lezen wij o.m.:

„Hoewel alles geen goud is wat er blinkt, is Georgetown, zooals bekend is, Paramaribo een flink eind vooruit, met zijn electrisch licht en dito tram, zijn museum en openbare leeszaal, zijn fraaie huizen in Main-, High- en Campstreet, welke laatste meer voldoen aan de eischen die men aan tropenwoningen stellen mag. Veel minder sterk dan in Paramaribo is er de afwisseling tusschen heerenhuizen en krotten in dezelfde buurt, al is het aantal van de laatste soort „woningen" nog altijd zeer groot. De straten zijn er evenwel niet beter dan bij ons. Integendeel maken de Paramariboosche straten, voor zoover zij reeds onderhanden zijn genomen, een beteren indruk. Mainstreet, de trots der Demerarianen, kan de vergelijking met onze Heerenstraat zeker niet doorstaan. En als straks het met Mahonieboomen beplante gedeelte van de Wagenwegstraat behoorlijk onder handen is genomen, dan zullen onze buren niets hebben, wat daartegenover kan worden gesteld."

Verder zegt de schrijver:

„Ik kan in dit bestek niet tot in bijzonderheden afdalen en ook geen beschouwingen leveren omtrent den invloed die de snelle stijging van de diamantproductie heeft gehad op de economische verhoudingen in onze zusterkolonie. Genoeg zij het hier te vermelden, dat naar de meening van hen, die tot oordeelen bevoegd zijn, Demerara in de eerste maanden van dit jaar een crisis als zelden zich gedurende zijn bestaan heeft voorgedaan ten deele kon ontloopen door de snel oploopende diamantproductie"......

„De totale waarde van het alleen in dit jaar gevonden diamant, bedroeg tot medio September reeds een paar millioen dollars en men verwacht, dat tegen het einde van het jaar deze zal aangroeien tot het mooie, ronde sommetje van 10 millioen Hollandsche guldens."

Dit merkwaardig succes bij de buren, doet bij den schrijver de vraag rijzen of niet door buitengewone middelen getracht moet worden deskundigen op het gebied van diamantwinning naar Suriname te krijgen. Van uit Demerara zal dit misschien niet zoo heel gemakkelijk gaan. Naar de schrijver is ingelicht, moeten daar op het oogenblik niet veel meer dan een half dozijn „reliable men" zijn en die hebben er volop werk.

* * *

„De West" van 6 October schrijft:

„In het Gouvernements Advertentieblad No. 81 komt het gewone overzicht voor van de opbrengst der voornaamste middelen over de maand Augustus afzonderlijk en vereenigd met die der vorige maanden van 1922.

De opbrengst over de eerste 8 maanden van het jaar 1922 bedroeg *f* 3,103,340 tegen *f* 2,988,510 over hetzelfde tijdvak van 1921.

Een groot verschil toont de opbrengst van de inkomstenbelasting, 8/12 der raming bedraagt *f* 333.333 en de opbrengst *f* 211,321, d.i. pl.m. *f* 122,000 minder. Zooals men weet, zijn er nog geen aanslagen over 1922 vastgesteld, waaraan hoofdzakelijk de lage opbrengst zal zijn te wijten. Verder bleven de opbrengsten der Koloniale vaartuigen bijna 1½ ton beneden de raming. De lezers herinneren zich mogelijk nog, dat bij de definitieve begrooting de raming met *f* 75,000 door den mi-

nister is verhoogd. Haalt men dit bedrag er weer af, dan blijft de opbrengst nog bijna *f* 75,000 beneden de oorspronkelijke raming. De koloniale spoorwegen bleven *f* 54,000 en Slootwijk *f* 64,000 beneden de raming. Enkele middelen hebben meer opgebracht dan de raming. Zoo b.v. de concessierechten Bauxiet pl.m. *f* 11,000, de rij- en voertuigenbelasting *f* 8000, verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd pl.m. *f* 37,000, terugbetaling door Immigratiefonds van de uit de Koloniale kas ontvangen voorschotten pl.m. *f* 35,000. Rente wegens door het immigratiefonds uit de Koloniale kas ontvangen voorschotten *f* 21,000 meer op dan de raming. Deze beide laatste middelen zijn echter niet van directen invloed op de subsidie.

De raming van de inkomsten van Januari tot en met Augustus 1922 bedroeg *f* 3,480,849, de opbrengst slechts *f* 3,103,340, d. i. *f* 377,506 beneden de raming."

* * *

Naar aanleiding van het overzicht van de opbrengst der koloniale middelen over de maand Augustus schrijft *„De Surinamer"* van 1 October:

„Zooals te verwachten was, is er van een herstel geen sprake.

Vaartuigen en spoorwegen maken het werkelijk bont.

In de eerste acht maanden van het jaar bleven Vaartuigen eventjes 160 mille beneden de raming en 53 mille beneden de opbrengst van verleden jaar over dezelfde tijdsruimte.

Wordt het heusch geen tijd om den raad van onzen medewerker Van-Week-Tot-Week op te volgen en de vaart op Cayenne te stoppen en die van Demerara in te krimpen?

Hier bestaat absoluut geen noodzakelijkheid om die vaarten aan te houden. Het algemeen belang dat een verlies kan rechtvaardigen is niet in het spel."

* * *

In- en uitvoer. Gedurende de eerste acht maanden van dit jaar (resp. v. 1921) werd uit Suriname o.a. uitgevoerd: bacoven versche KG. 29.597 (140); balata K.G. 148.640 (134.025); bauxite ton v. 1000 K.G. 10.497 (0); cacao K.G. 1.308.721 (1.183.108); goud ruw gr. 219.130 (192.066); hout rond of vierk. M3. 1893 (1801), id. letter K.G. 106.860 (20.221); huiden K.G. 27.844 (9); koffie KG. 1.707.910 (548.356); mais KG. 88.215 (343.150); rijst gepeld K.G. 10.800 (54.161); rum of dram L. 158.946 (115.188); suiker 1e prod. K.G. 5.648.961 (4.422.185); id. 2e prod. K.G. 144.967 (234.332); vruchten versche K.G. 47.734 (13.419).

* * *

Volgens *„Suriname"* van 3 October is dien dag per het stoomschip „Patria" door het landbouwdepartement een partij bacoven van 314 bossen naar New York verscheept.

* * *

In de eerste zeven maanden van dit jaar beliep de Surinaamsche goudproductie in vergelijking met het overeenkomstige tijdvak van 1921: Suriname 57,893 (67,334) gram, Saramacca 8458 (9400) gram, Marowijne 4912 (1266) gram en Lawa 132,368 (120,613) gram.

* * *

„De West" van 3 October schrijft:

„In het Gouvernements Advertentieblad van heden is verschenen het verslag van de commissie-Gonggrijp.

De commissie bestond uit de heeren mr. S. D. de Vries, mr. A. van Traa, I. S. Morpurgo en J. C. Zaal als secretaris.

Dit rapport, dat een volkomen rehabilitatie van den heer Gonggrijp is, hebben wij in zijn geheel in het bijblad opgenomen."

De commissie was benoemd om, naar aanleiding van een artikel verschenen in de *Suriname* van 9 en 16 Mei 1922 nos. 37 en 39, waarin wordt

medegedeeld, „dat de beheershoutvester J. W. Gonggrijp voor enkele jaren ten behoeve van een consortium, waarin zijn familie betrokken was, een gunstige uitspraak heeft gedaan omtrent de waarde van de in de kolonie aanwezige hoeveelheid possumhout, terwijl hij later, na het uittreden van zijn bloedverwanten, een tegenovergesteld oordeel heeft uitgesproken", een onderzoek in te stellen.

* * *

In *„De Surinamer"* van 21 September en 5 October zet Pater W. Ahlbrinck, C.SS.R. zijne belangwekkende studiën over *„De Karaïb en zijn taal"* voort. Behandeld worden nu pijl en boog. Voor een kort overzicht leenen de gedetailleerde beschouwingen zich niet.

* * *

„Neerlandia" van deze maand bevat de volgende mededeeling:

„Het Hoofdbestuur beschikt door aankoop over een rolprent betreffende land en volk van Suriname.

Afdeelingen van het A. N. V., vereenigingen en instellingen, ook schoolbioscopen, die haar in bruikleen wenschen, kunnen omtrent de voorwaarden inlichtingen verkrijgen aan ons Hoofdkantoor, Groenmarkt 9, Dordrecht.

* * *

Op uitnoodiging van de vereeniging „Instituut voor Tropische Geneeskunde Rotterdam-Leiden" heeft Prof. Dr. P. C. Flu, hoogleeraar in de tropische hygiëne te Leiden, op 1 November in de collegezaal van het laboratorium voor vergelijkende pathologie een met behulp van lichtbeelden en preparaten toegelichte rede gehouden over de filariaziekte (falariasis) in de Nederlandsche koloniën.

Aan het verslag in de „N. R. Ct." van 2 November Av.blad D, ontleenen wij hetgeen op Suriname betrekking heeft:

„Voor Nederlandsch West-Indië is de Filariasis echter buitengewoon belangrijk. Daar is zij, evenals op Java en Sumatra, een ziekte der steden en stadjes.

Paramaribo, de hoofdstad van Suriname, is bij sterk besmet en wel 50 a 60 pCt. der bevolking. Tal van personen, wel meer dan ¼ der bevolking van de stad, gaan onder de verschijnselen der ziekte gebukt. Tot groote sterfte geeft zij geen aanleiding, maar zij maakt de lijders, juist gedurende de anders meest productieve periode van het leven, tusschen het 20ste en 40ste jaar, tot invalieden.

Het is daarom dan ook urgent haar, ten minste in Paramaribo, krachtig te bestrijden.

De strijd is mogelijk en betrekkelijk eenvoudig. Men weet, dat de overbrengers broeden in verschillende, zich om en in huis bevindende waterreservoirs. De bevolking moet deze reservoirs improviseeren, daar er geen centrale waterleiding is en zij het regenwater moet opvangen en bewaren. Verder weten wij, dat de voornaamste overbrengers, de culex en de stegomyia, niet ver van hun broedplaatsen vliegen. Zij zijn in den waren zin van het woord huismuskieten, een soort ongewenscht huisdier.

Kon het gelukken de reservoirs te doen verdwijnen, dan zou de filariasis te bestrijden zijn en mogelijk is dit. Men heeft slechts een waterleiding aan te leggen en het water tot aan de huizen te voeren. Een wet zou dan tot verplichte aansluiting moeten dwingen en tegelijkertijd het hebben van reservoirs in en bij huis te verbieden. Een heel eenvoudig te organiseeren dienst zou voor de handhaving van dat verbod moeten zorg dragen.

Dat het, aldus besloot spreker, mogelijk is om tropische steden, waar de verhoudingen gelijk zijn aan die te Paramaribo, practisch muskietenvrij te maken en te houden, hebben de Amerikanen in Panama en Colombo bewezen. Hoofdvoorwaarde is echter de totstandkoming der waterleiding, omdat men eerst daarna het hebben van reservoirs, waarin

...kieten broeden kunnen, strafbaar kan stellen."

* * *

„Suriname" van 6 October schrijft: „Van twee kinderen, die op anchylostoom zouden worden onderzocht, vergat het eene ongelukkigerwijs de te onderzoeken stof mede te nemen. Een oplossing was gauw gevonden. Het andere kind verschafte zijn kameraad een weinig van het benoodigde goedje uit eigen voorraad. En de uitslag van het onderzoek, dat vanwege het Militair Hospitaal plaats had, was...... dat slechts een der kindertjes werd bevonden lijdende te zijn aan anchylostoom. Een wetenschappelijk wonder?"

Aardig, maar ook waar gebeurd?

Curaçao.

Ditmaal viel voor deze rubriek niets van belang te vermelden, slechts 't volgende:

Alastrim.

Uit een brief van de Bovenwindsche eilanden in de *Amigoe* blijkt, dat hiermee bedoeld is een pokkenepidemie.

Uit den Verren Vreemde.

Om den gouden horen.

Wat der Mohamedanen Paus staat afgespeeld te worden wat in het geweld-proces van 1860—1870 voltrokken is aan den Paus te Rome, de ontneming van de heerschappij over zijn grondgebied en de beperking van zijn gezag tot de geestelijke waardigheid van opperpriester en internationaal hoofd der priesters. Evenals de Paus zich zijn staatsgezag ontnomen zag door een geloofsgenoot, koning Victor Emanuel, zoo wordt de onttrooning van sultan Mohammed VI voltrokken door een ijverig mohamedaan Moestafa Kemal pacha, die de eigenschappen van Garibaldi en van Victor Emanuel in zich vereenigt, generaal en leider der staatkunde.

Het opzet van den nieuwen toestand, zooals hij zich deze denkt, vindt wel parallellen bij bestaande instellingen, maar de gedachte is dan toch op een origineele wijze uitgewerkt, naar de opvatting, die eensdeels voor het chaliefaat der Islamwereld, anderdeels voor een verjongd Turkije de beste wordt beschouwd.

Zoo zal de chalief gekozen worden door een kring van geestelijken; een „conclave" zou men denken. Maar dan niet van de kardinalen, doch een commissie uit de Nationale vergadering genomen, en deze doet haar keuze niet uit de rij der kerkvorsten, doch uit die der prinsen van het Othmasche huis, dat sedert 1299 aan Turkije alle sultans heeft gegeven. Kemal pacha — of wil men liever, de Nationale vergadering te Angora, want deze is de alle overheden uitvaardigende organisatie, welke echter in groote mate beheerscht wordt door den dapperen, bekwamen generaal Kemal — Angora dan, stelt zich noch vijandig tegenover Turkije, noch tegenover het mohamedanisme, het wil juist beiden redden, zelfs wil 't Turkije ook het voornaamste bolwerk van het chalifaat doen blijven, maar dan als een kerkelijke zetel in een vesting, met wier wereldlijke regeering en met wier verdediging de hooge priester zich niet te bemoeien zal hebben.

Er zijn er die de verwachting nog meenen te mogen uitspreken, dat Mohammed VI aangewezen zou worden om te blijven als eerste chalief zonder land. Maar dit lijkt wel onwaarschijnlijk. Van Kemal heeft hij weinig steun of consideratie te verwachten; deze toch richtte zijn geheele actie tegen het gemis aan hooge eigenschappen van karakter bij den nu onttroonden sultan, en hij zal nu een andere figuur wenschen als eerste drager van de waardigheid, die hij in het oog van alle mohamedanen tot eene van hoog aanzien wenscht te maken. De meest vooruitstrevende elementen willen eerder nog verder afwijken van het oude, zij wenschen zelfs de beperking der keuze tot een lid uit het geslacht Othman te doen vervallen. Voor den godsdienst moet de keuze hierover gaan: „Wie is de vroomste en de waardigste?" zeggen zij.

Van de islamitische wereldorganisatie, volgens de door de Nationale vergadering te Angora, aangenomen wet, haar zetel behouden, die wet schaft voor de regeering van den Turkschen staat het chalifaat ten eenemale af. De regeering zal berusten in handen van de Nationale vergadering, die de souvereine natie vertegenwoordigt. Deze vergadering zal zoowel de wetgevende als de uitvoerende macht hebben. Geen persoonlijk hoofd van den staat, ook geen ministers! De door het volk gekozen Nationale vergadering kan *vekil* benoemen met speciale taak, maar deze krijgen hierdoor geen ministerstaak of verantwoordelijkheid. De voorzitter van de Nationale vergadering leidt de debatten, hij gaat ook na of de personen, die een opdracht kregen als vekil, de lastgeving overeenkomstig de opgedragen taak vervullen, maar staatshoofd is hij niet.

De uitvoering van het Angora-besluit is reeds tot een flink doorgezet begin gevorderd. Rafet pacha, de Kemalistische gouverneur, in Thracië, is tot gouverneur van Konstantinopel benoemd; hij heeft niet alleen de gewezen sultanregeering afgezet, maar ook aan de vertegenwoordigers der entente, zonder veel plichtplegingen, de teugels ontnomen, welke deze daar in handen hielden. Aan wat te Sèvres opgesteld werd wordt al lang niet meer gedacht. Wat te Moedania overeen gekomen is, wordt opgevat zooals dit Kemal pacha gelegen komt, of eenvoudig terzijde gezet. Terwijl Parijs, Londen en Rome overleg met elkander plegen, om eensgezind te Lausanne te kunnen aanzitten, en om uit te maken, wie al dan niet daar verder nog zullen mogen aanzitten, is Kemal pacha bezig de conferentie van Lausanne òf geheel overbodig te maken, òf tot een bijeenkomst van vertegenwoordigers te maken, die vooruit bereid moeten zijn aan te nemen, wat hij hun, als den wensch en wil van Angora, zal doen kennen. Turkije eenige baas in eigen land dat zal de eerste eisch zijn; Turkije krijgt alles waarop 't aanspraak maakt, tweede eisch. Wie niet meegaat, kome kennismaken met de kromme sabel van Kemal pacha. Niemand van hen, die thans in Europa zich leiders meenen, durft dit duel aan.

Er gebeuren groote dingen in het Nabije Oosten; er zijn voor Europa groote gebeurtenissen op til in verband met het eindelijk overlijden van den zieken man, die vervangen is door een kern gezonden opvolger. Opvolger, die zich tot voorpost wenscht te maken voor het Oosten, waar dit zich stelt tegenover het Westen. En alles in het Oosten, wat niet houdt van het Westen, voelt de lust ontwaken zich krachtig te toonen, gelijk dien voorpost. Zooals Japan, voorpost ten andere zijde, het Verre Oosten bewust heeft gemaakt van zijn kunnen, zoo doet Angora dit nu voor den Levant, en tusschen die beiden ligt het groote, groote Oosten, met zijn schakeering van stammen, die er alle naar hunkeren zich te onttrekken aan het suggestie-juk van den blanke, wiens prestige ook reeds danig gedaald is door zijn gebleken onmacht ten opzichte van de Sowjet-politiek. Er staan in de naaste toekomst voor het in tweedracht verzwakt Europa groote dingen te gebeuren! En bij de groote voortvarendheid die Angora zet in den gang van zaken, kan men een snelle opvolging van gebeurtenissen verwachten.

Amerika ziet toe, op een afstand; het zal te gelegener tijd beslissen òf en hoe het zijn aandeel te vragen, te bieden, of te nemen zal hebben. Zal het weer als redder optreden van een partij, die bedreigt wordt het spel te verliezen, zooals het in 1917 de entente gered heeft, of wil het de derde hond zijn die met de kluif wegloopt?

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Wie zich thans als lid van „Oost en West" aanmeldt, ontvangt gratis het Koloniaal Weekblad tot 1 Januari 1923.

WERKKRACHTEN TEN BEHOEVE DER KOLONIËN.

Oost- en West-Indische werkgevers hier te lande worden uitgenoodigd om, wanneer in de vervulling van betrekkingen moet worden voorzien, hiervan mededeeling te doen aan het Informatiebureau der Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag.

CONCEPT-NOTULEN

der Hoofdbestuursvergadering op Zaterdag 28 October 1922, des namiddags ten 2 uur, Laan van Meerdervoort 187, Den Haag.

Aanwezig de heer Mr. W. Sonneveld, Voorzitter; de dames M. ten Bosch-Bosscher, Eerelid, Den Haag; W. C. Clifford Kocq van Breugel-Roelofs, Breda, A. Dijk-Bruijn van Rozenburg, Apeldoorn en J. van der Schuijt, Utrecht; de H.H. F. van Peski, den Haag, H. J. M. Baumann, Arnhem, F. L. Luitjes, Nijmegen, K. G. Ph. Marcella, Rotterdam, Dr. H. H. Zeijlstra, Deventer, J. A. van Hamel, Lei-

den en F. H. A. van der Brugh, Secretaris.

Afwezig de H.H. R. Zuyderhoff, Onder-Voorzittr, J. P. Th. J. Brondgeest, Haarlem, wegens ongesteldheid en G. Calkoen, Amsterdam, wegens andere urgente bezigheden.

De Voorzitter opent op het aangegeven uur de vergadering, geeft zijn ingenomenheid te kennen over de groote opkomst en heet de aanwezigen welkom, inzonderheid het Eere-lid mevrouw ten Bosch, wier gezondheid in den laatsten tijd weder te wenschen liet. In het feit dat mevrouw ten Bosch deze vergadering in hare gastvrije woning kan bijwonen, mag spreker een gunstig teeken zien voor de toekomst. Voor deze woorden, welke door de vergadering met instemming worden vernomen, spreekt mevrouw ten Bosch haar hartelijken dank uit.

Tot de Agenda overgaande, noodigt de Voorzitter den Secretaris uit de notulen der vorige Hoofdbestuursvergadering voor te lezen. Deze zijn opgenomen in het Kol. Weekblad No. 30 van 27 Juli l.l. en worden, na lezing, gearresteerd.

Punt II. Koloniaal Weekblad.

In aansluiting met het verhandelde dienaangaande ter laatste H.B.-vergadering, geeft de Voorzitter thans eene zeer uitvoerige uiteenzetting van den stand van zaken tot op heden en vindt daarbij gelegenheid tot de mededeeling, dat de Regeering zich genoopt heeft gezien het jaarlijksche subsidie aan de vereeniging „Oost en West" in te trekken.

Punt 3. Mededeelingen. Hierbij deelt de Voorzitter mede:

a. dat de acte voor de stichting van het Steunfonds voor Studeerenden uit West-Indië notarieel verleden is;

b. dat de Vereeniging zal worden vermeld in de Indische rubriek van het Gedenkboek van het Landshuldigingscomité, uit te geven ter gelegenheid van het Regeeringsjubileum van H. M. in 1923;

c. dat van de afdeelingen, welke in den laatsten tijd propaganda gevoerd hebben, die van Breda en Apeldoorn, maar vooral de laatste zich hebben onderscheiden; gaarne brengt de Voorzitter een woord van hulde aan de afdeeling Apeldoorn, waar de volijverige Secretaris tijd noch moeite spaart om die afdeeling en daardoor de Vereeniging tot hoogeren bloei te brengen.

De Secretaris verzocht den vertegenwoordigers(sters) der afdeelingen hunne Penningmeesters te wijzen op het, in alle afdeelingen, nog te groot aantal leden die de volle contributie van ƒ 5.— niet betalen. De moeilijkheden aan het z.g. „op peil brengen" der contributie ten volle beamend, meent niettemin de Secretaris-Penningmeester, als zoodanig, deze opmerking te moeten maken.

Bij punt 4: Wat verder ter tafel zal worden gebracht, stelt de Voorzitter voor om een schrijven te doen uitgaan aan het Hoofdbestuurslid den heer Brondgeest, die wegens ongesteldheid deze bijeenkomst niet kan bijwonen. De Voorzitter zou in dat schrijven den wensch willen uitspreken, dat de heer Brondgeest, trouw bezoeker der vergaderingen, waar hij altijd van zijne belangstelling in de Vereeniging blijk geeft, spoedig en geheel moge herstellen.

Dit voorstel vindt algemeene instemming.

De heer Zeijlstra (Deventer) deelt mede, dat het tot nu toe verleende subsidie aan het Comité voor Ind. Lezingen en Leergangen thans als een Pro-memoriepost is opgebracht geworden. Voorts vraagt S. of aan iemand der aanwezigen ook bekend is eene instelling, waar behoeftige personen uit Oost en West geldelijk kunnen worden geholpen. De heer van Hamel (Leiden) zegt, dat er een G. Kolff-fonds bestaat, waarvan hij voorzitter is en de heer Kampschuur penningmeester. Dit fonds verleent onder zekere waarborgen finantieelen bijstand; verdere bijzonderheden zal S. den heer Zeijlstra, op diens verzoek, gaarna na afloop der vergadering mededeelen.

De heer van Peski (Den Haag) zou het zeer wenschelijk achten, indien de afdeelingen tot uitbreiding hunner actie en om de propaganda voor O. en W. hooger op te voeren, zich van jonge krachten zouden kunnen verzekeren.

Mevrouw Clifford (Breda) vraagt, waar de volgende jaarvergadering zal plaats hebben. De Voorzitter antwoordt dat dit in Den Haag zal zijn en dat dezelve, in afwijking van de voorschriften, zal worden gehouden in Mei of in de eerste helft van Juni, overeenkomstig het ter laatste jaarvergadering besprokene.

Mevrouw ten Bosch (Den Haag) vraagt, in welke verhouding de Vereeniging staat tot „Boeatan". De Voorzitter antwoordt, dat nog voor korten tijd de Onder-Voorzitter, de heer Zuijderhoff, deel uitmaakte van den Raad van Beheer van „Boeatan", doch dat deze voor zijne herbenoeming heeft moeten bedanken wegens drukke werkzaamheden elders. Voorts, dat „Oost en West" een betrekkelijk groote hoeveelheid aandeelen bij de oprichting van „Boeatan" ten geschenke kreeg, derhalve aandeelhoudster is, maar dat aan de Presidente van den Raad van Beheer van „Boeatan" op haar verzoek is medegedeeld geworden, dat alle aandeelen — behalve een 5-tal — gaarne wederom zullen worden afgestaan, indien zulks in het belang der goede zaak zou kunnen zijn.

De heer Luitjes (Nijmegen) vraagt wat de reden is, dat de vorige prijsvraag nooit tot haar recht is gekomen en daarvan eigenlijk nooit iets is vernomen. Het bekroonde tooneelspel „Anopheles", van mevrouw van Zeggelen, is nooit opgevoerd. De Voorzitter antwoordt, dat het Dagelijksch Bestuur daartoe alle pogingen heeft in 't werk gesteld, maar dat deze geen gunstig resultaat hebben kunnen bereiken, zoo als gevolg der hooge kosten als door andere omstandigheden, onafhankelijk van den wil van het Dagelijksch Bestuur.

Niemand verder iets in 't midden te brengen hebbende, sluit de Voorzitter de vergadering onder dankzegging aan de aanwezigen voor hunne opkomst.

Van het Informatie-Bureau.

(Heulstraat 17, Den Haag).

UITZENDING VOOR DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN STAATSDIENST.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Leeraren in de Nederlandsche taal,
Leeraren in de geschiedenis,
Leeraren in de Duitsche taal,
Leeraren in de Fransche taal, allen volledig bevoegd.
Onderwijzer(es) bij het openbaar lager onderwijs.
Onderwijzer met de hoofdakte en lagere akte wiskunde voor het meer uitgebreid lager onderwijs.
Onderwijzer bij het landbouwonderwijs.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen:
Opzichter werkplaats voor de afd. instrumentmakerij.
IJkers.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen (in tijdelijken dienst)
Technicus voor electro-zwakstroom.
Gouvernements-accountant.
Contracts-werklieden voor scheepsbouw (scheepmakers) ten behoeve van het marine-etablissement te Soerabaja.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in Nederlandsch Oost-Indië in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de 9de Afdeeling, onderafdeeling B, van het Ministerie van Koloniën.

Mutaties van 1 tot 8 Nov. 1922.

Nieuwe Leden.

A. Hommes, Asp. Onderoff. Koloniale Reserve, Prins Hendrikkazerne, Nijmegen, ƒ 5.
P. Ferwerda, Adm. Ambt. B. B., Haarlem, Scher[illegible]straat 27, ƒ 5.
Mevr. W. Rüstige, Den Haag, Hollanderstraat 90, ƒ 5.
Mr. J. Rutgers, Nieuw 's-Gravenlandsche Weg 5b, [illegible]sum, ƒ 5.

Afschrijven.

C. G. Vervloet, van Vollenhovenstraat 33, Rotterdam (overleden).
W. F. K. Verhoeff, Gezaghebber B. B., Speelmanstr. [illegible] Rotterdam.
W. P. A. Derksen, Onderwijzer, Arnhem, Amsterdamsche Weg 96.
Mevr. M. van Bijlert, geb. Vredenburg, Wageningen.
A. C. van der Vangst, Haarlem, Brederodestraat 14.
H. J. C. Holdert, Nijmegen, Hatertsche Weg 17.
J. D. van den Bergh, Gep. Veearts, Den Haag, Blois [illegible] Treslongstraat 26.
V. A. Doeve, Ass.-Resident, Den Haag, Stadhouderspl. [illegible]
J. F. Meurs, Opzichter S.S., Den Haag, Stephensonstr. [illegible]
W. B. P. H. Stortenbeker, Gep. Ass.-Resident, Den Haag, Laan van Meerdervoort 474.
J. Weijerman, Den Haag, Valkenboschkade 623.

Adresveranderingen.

J. Luijten, Leeraar R. H. B. S., van: Deventer, St. [illegible]riënstraat 8, naar: Leeuwarden, Hotel de Klanderij, ƒ 5.
Mr. H. J. Boswijk, Lid Raad v. Just., van: Medan naar: Utrecht, Biltstraat 119, ƒ 5 (contr. '22 reeds voldaan).
Ds. E. Klaassen Dzn., Predikant N.-I., van: Bandoeng naar: Den Haag, Hollanderstraat 90, ƒ 5.
Mr. P. Dozy, Haarlem, van: Wilhelminapark 26 naar: Wilhelminastraat 26.
J. C. Peereboom, van: Haarlem, Bloemhofstraat 5, naar: Heemstede.
J. Wentholt, Haarlem, van: Hasselaarsplein 13 naar: Wagenweg 30.
W. G. Moggenstorm, Controleur B.B., van: Bloemendaal, villa „Freija", naar: Weltevreden, Dep. B.B.
G. Eilers, van: Den Haag, Laan Copes van Cattenburch 12, naar: Bandoeng, Oud Merdikaweg 16.
J. J. Harte, Amsterdam, van: Kalverstraat 170 naar: Lijnbaansgracht 241/242.
H. D. J. Apituley, Off. v. Gez. N.-I. L., van: Amsterdam, P. C. Hooftstraat 4, naar: Utrecht, Catherinesingel 39, [illegible] (contr. '22 reeds voldaan).
Mevr. B. E. Seyn-Evenwel, van: Breda, Baronielaan [illegible] naar: Den Haag, Laan van Nieuw Oost-Indië, ƒ 5.
L. H. C. P. D. Engles, Kapitein N.-I. L., Den Haag, van: Columbusstraat 276 naar: Obrechtstraat 415.
Mej. L. A. Slot, Indisch Onderwijzeres m. v., van: [illegible] schedé naar Zwartsluis (Overijssel), ƒ 5.
J. M. C. Parisius, Onderwijzer, Amsterdam, van: [illegible]straat 501 naar: van Woustraat 76 III.
P. J. J. Mertens, Hoofdonderwijzer, Den Haag, van: [illegible]mastraat 163 naar: Adelheidstraat 133.

Door te trachten den geestelijken band te versterken tusschen Nederland, Oost- en West-Indië, is de Vereeniging „Oost en West", medewerkzaam aan de opleving van het Nationaal bewustzijn.

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f 1.50, noenmaal f 0.75 en diner f 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. Hietink, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. Scheveningen No. 248.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk)
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. Bezemer.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw herzien).
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

XII. **Onze Koloniën.** Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.

1. Nederlandsch-Indië en de handel.
2. Indische toestanden gezien door een inlander.
3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
4. Serikat-Islam.
5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
8. De Europeesche vrouw in Indië.
9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.

No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
„ 2. Het Javaansche tooneel.
„ 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
„ 4. De theecultuur op Java.
„ 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
„ 6. Een doode taal in Indië.
„ 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
„ 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
„ 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
„ 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.

1. Over Bali en zijne bewoners.
2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.

No. 5. Nederlanders in Indië.
„ 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
„ 9. De Slavernij in Oost-Indië.

Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Solo, residentie Soerakarta, Java.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdags-middags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

...- en Zanglessen.
...en- en Schilderlessen.
...en in Moderne Talen.
...sche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
...eiding admissie examen H.B.S. en Gymnasium.
...rijf-, Type- en Vertaalwerk.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Dame als Hoofd — of Hulp in de huishouding.
Kinderjuffrouw in Indië.
Indische Massage en Manicure, uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtigen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de ...eding van kinderen, omtrent Hotels, Pensions, Inrichting, Medische Hulp, Onderwijs, enz.